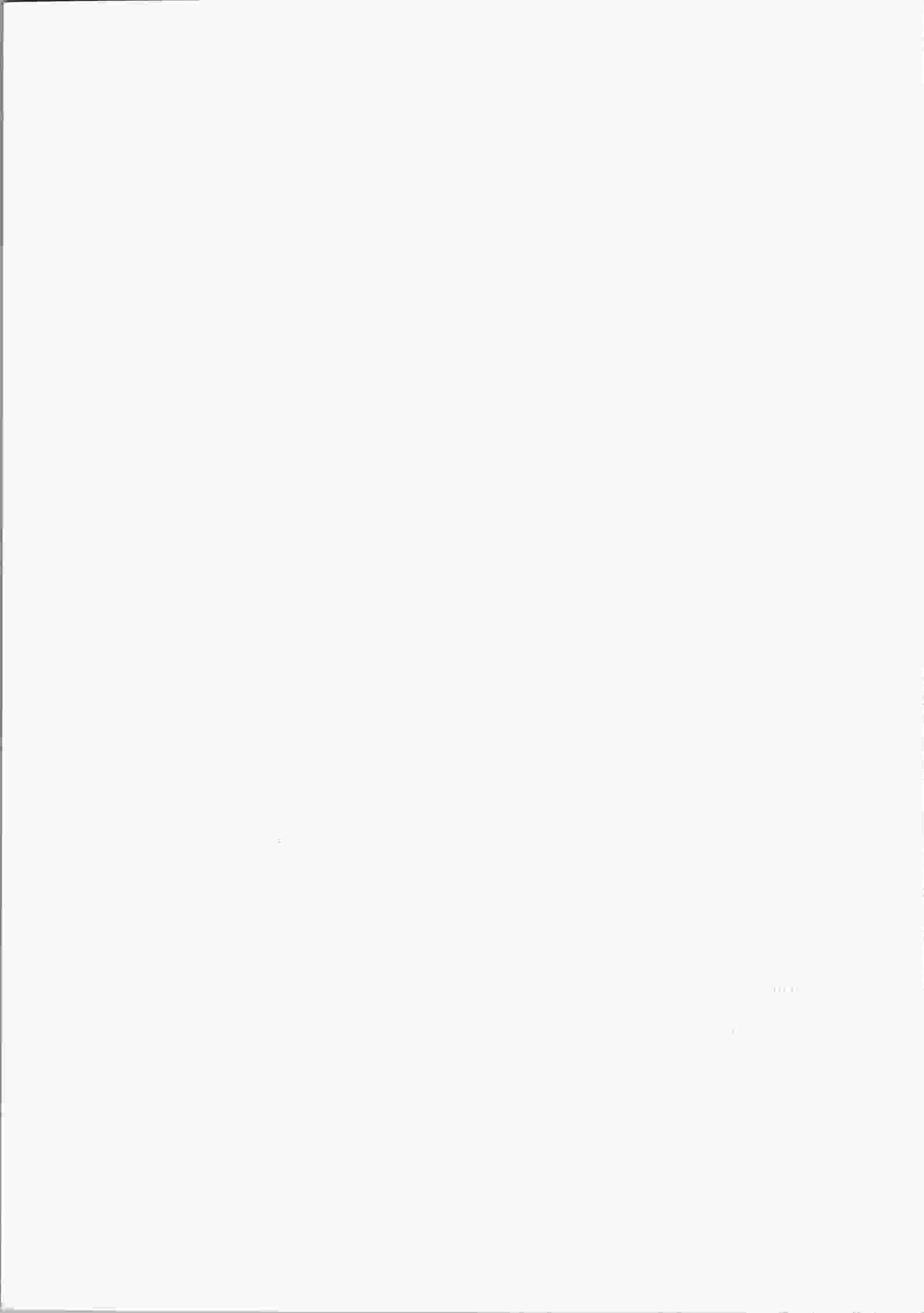

UDK 902
ISSN 1330-0644
VOL. 9. 1992.

Prilozi

Instituta za arheologiju u Zagrebu

Pril. Inst. arheol. Zagrebu
Str./Pages 1–180, Zagreb, 1992.

Časopis koji je prethodio

Prinosi 1.1983

Prilozi 2.1985 3–4.1986–1987 5–6.1988–1989 7.1990 8.1991

Nakladnik Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU U ZAGREBU

Adresa uredništva Address of the editor's office

Institut za arheologiju u Zagrebu

41000 Zagreb, Avenija Vukovar 68

Telefon/phone 041/517–874 i 537–669 fax 041/537–613

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

ŽELJKO TOMIČIĆ

Redakcijski odbor/Editorial committee

MARIJA BUZOV, Zagreb

ZORKO MARKOVIĆ, Koprivnica

KORNELIJA MINICHREITER, Zagreb

BRANKA MIGOTTI, Zagreb

ŽELJKO TOMIČIĆ, Zagreb

ZDENKO VINSKI, Zagreb

Urednici

Članovi

Prijevod na engleski/English translation

BARBARA SMITH–DEMO i RAIRA MAKJANIĆ–DAVISON

Prijevod na njemački/German translation

BRANKA OHNIEC

Dizajn/Design

ROKO BOLANČA

Lektural/Language editor

ANTE STAMAĆ

Korektural/Proofreaders

MARIJA BUZOV i ŽELJKO TOMIČIĆ

Grafička priprema/DTP

D&N, Zagreb, Ozuljska 23

Tisak/Printed by

Tiskara "STUBA", Zagreb, Boškovićeve 18

Naklada/Circulation

600 primjeraka/examples

Časopis izlazi jednom godišnje/Annual

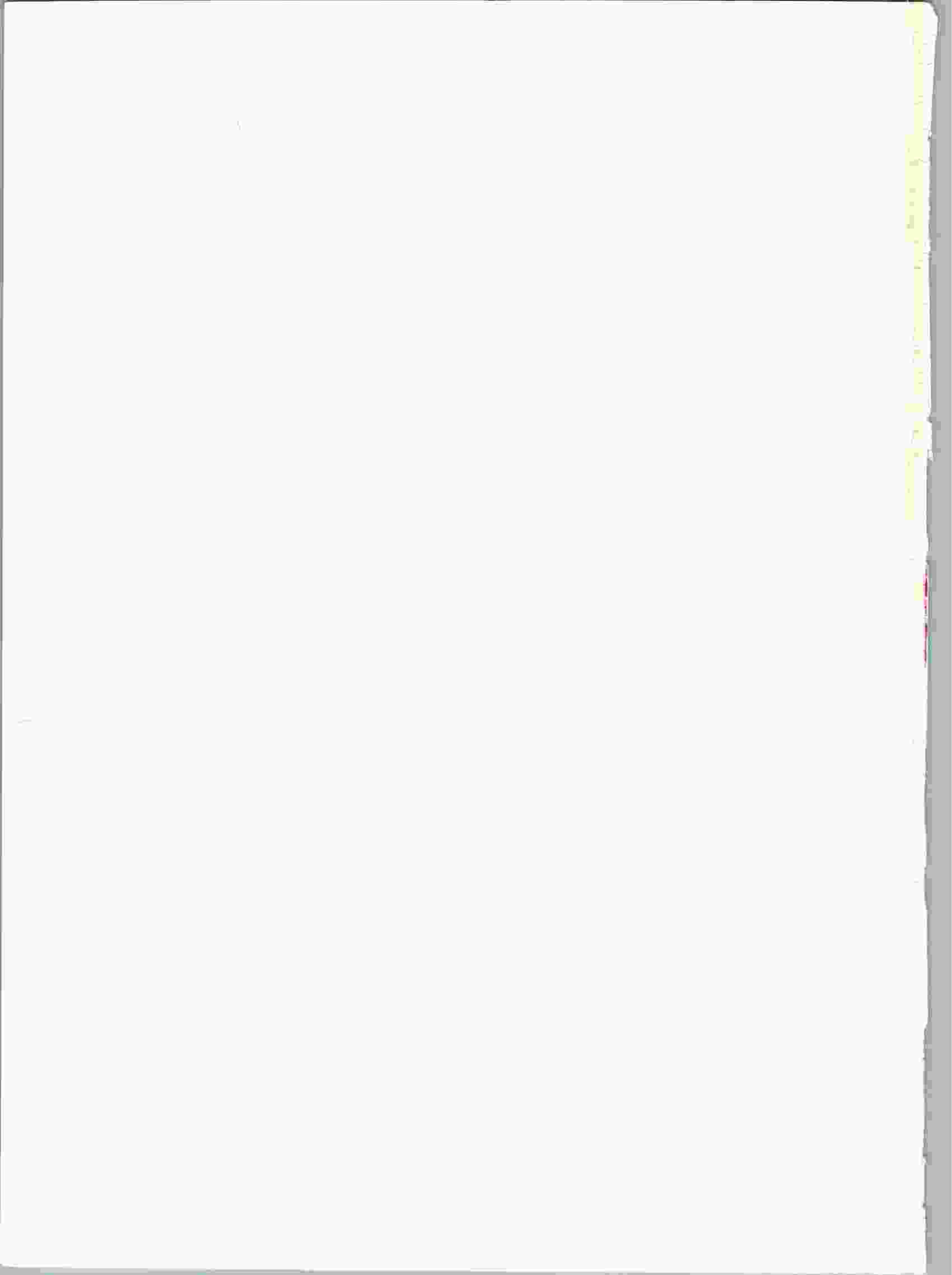
Članci iz časopisa *Prinosi* i *Prilozi* su referirani u sekundarnim časopisima *GERMANIA Anzeiger der Römisch–Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts*, Verlag Philipp von Zabern, Mainz i *Bulletin de l'Association internationale pour l'étude de la mosaïque antique* — Bibliographie.

Centre national de la recherche scientifique (CNRS), Paris

Izdavanje časopisa novčano podupire

MINISTARSTVO ZNANOSTI REPUBLIKE HRVATSKE

41000 Zagreb, Strossmayerov trg 4

Sadržaj

Contents/Inhaltsverzeichnis

- ŽELJKO TOMIČIĆ
5 Predgovor
- Izvorni znanstveni radovi**
- KORNELIJA MINICHREITER
7 Kulturni predmeti starčevačke kulture u sjevernoj Hrvatskoj
- DUNJA GLOGOVIĆ
23 Noževi tipa Sv. Juraj
- JASNA ŠIMIĆ
37 Horizont kasnoga brončanog doba na lokalitetu "Gradac" u Sarvašu
- IVANČICA PAVIŠIĆ
49 Neki novi nalazi Virovitičke grupe iz Gačišta kod Virovitice
- BORIS ILAKOVAC
63 Jedan forum u rimskoj Saloni sigurno je poznat
- REMZA KOŠČEVIĆ
69 Rimsko-provincijalni metalni predmeti — prilog poznavanju oblika
- MARIJA BUZOV
91 Pjesnikinja Sapfo s Muzama na mozaiku iz Solina
- BRANKA MIGOTTI
101 Ranokršćanska biskupija *Scardona* (Skradin)
- ŽELJKO TOMIČIĆ
113 Nova istraživanja bjelobrdske kulture u Hrvatskoj

Stručni radovi

- SNJEŽANA VASILJ
131 Novčić Oite sa Ošanića
- HERMINE GÖRICKE-LUKIĆ
135 Prilozi poznavanju numizmatičke topografije Baranje
- TAJANA SEKELJ IVANČAN
153 Učestalost toponima kod srednjovjekovnih arheoloških nalazišta sjeverne Hrvatske

- ŽELJKO TOMIČIĆ
Preface/Vorwort

Original scientific papers

- KORNELIJA MINICHREITER
Kultgegenstände der Starčevo-Kultur in Nordkroatien
- DUNJA GLOGOVIĆ
Knives of Sv. Juraj type
- JASNA ŠIMIĆ
Horizont der späten Bronzezeit auf der Fundstelle "Gradac" in Sarvaš
- IVANČICA PAVIŠIĆ
Einige neue Funde der Virovitica-Gruppe von Gačište bei Virovitica
- BORIS ILAKOVAC
On the Location of the Roman Forum in Salona
- REMZA KOŠČEVIĆ
Roman Provincial Metal Objects: A Contribution to Knowledge of Their Form
- MARIJA BUZOV
The Poetess Sappho with the Muses on a Mosaic from Solin
- BRANKA MIGOTTI
The Early Christian Episcopal See of Scardona (Skradin)
- ŽELJKO TOMIČIĆ
Neuere Erforschung der Bijelo Brdo-Kultur in Kroatien

Professional papers

- SNJEŽANA VASILJ
A coin of Oite from Ošanići
- HERMINE GÖRICKE-LUKIĆ
Beiträge zur Kenntnis der numismatischen Topographie Baranyas
- TAJANA SEKELJ IVANČAN
An Analysis of Toponyms at Mediaeval Archaeological Sites in Northern Croatia

Prikazi

MARIJA BUZOV

165 DR. ANTE ŠONJE

Putevi i komunikacije u prethistoriji i antici na području Poreštine i njihov odnos prema ostalim prometnim vezama u Istri, Poreč – Pazin 1991, str. 115, s 22 ilustracije

166 Diadora, sv. 12, Zadar 1990, stranica 417, zajedno s tablama, crtežima, planovima i kartama

170 DR. ANTE ŠONJE (1917–1981)

170 Bibliografija Ante Šonje (1953–1981)

175 Kratice

Book Reviews

Besprechungen und Anzeigen

Abbreviations/Abkürzungen

Rimsko-provincijalni metalni predmeti – prilog poznavanju oblika

Roman provincial metal objects – a contribution of their form

Izvorni znanstveni rad

Antička arheologija

Original scientific paper

Roman archaeology

UDK 904(398): 711.42.032.77

Priljeno/received 24. 06. 1992.

Dr. REMZA KOŠČEVIĆ

Institut za arheologiju u Zagrebu

Avenija Vukovar 68

RII – 41000 Zagreb

U tekstu je obrađena veća skupina metalnih, uglavnom brončanih predmeta, koji predstavljaju stare nalaze sa poznatih i sa nekolicine slabije poznatih lokaliteta rimske provincije Panonije, izuzev par primjeraka, a pripadaju antičkom razdoblju.

Rad obuhvaća nešto preko stotinu komada sitnih metalnih predmeta, koji čine dio objekata unutar materijala svojedobno dobijenog na obradu iz Arheološkog muzeja u Zagrebu, a koji su bili ispušteni prilikom ranijih objavljivanja srodnih predmeta sisačke provenijencije¹. Najvećim dijelom su to brončani predmeti, a uz broncu zastupljena je još bijela legura i željezo. Među njima ima i fragmenata, osobito kod narukvica, te fragmentiranih komada². Potječu iz Panonije: Sv. Petar na Mrežnici, Kalnik, Plješivica, Resnik, Vina Gora, Kostajnica, Čadavica, Osijek (*Mursa*), Vinkovci (*Cibalae*), Dalj (*Teutoburgium*), Vukovar, Sremska Mitrovica (*Sirmium*), Surduk (*Rittium*), Novi Banovci (*Burgenae*), Surčin, šest primjeraka je najvjerojatnije iz Siska, sedam je sa nepoznatih nalazišta, jedan je iz Dalmacije: Solin (*Salona*) i jedan iz Mezije, Kostolac (*Viminacium*).

Riječ je o starim slučajnim nalazima, katkad i bez oznaka poblize lokacije, koji ne mogu pridonijeti osvjetljavanju bitnih pitanja kronološke problematike, jer je izvorni kontekst njihova pronalaska nepoznat.

No, s druge strane, oni znatno proširuju uvid u skalu oblika u odnosu na dosadašnje poznavanje.

Narukvice (T.1, T.2, T.3, 26)

T.1, 1. Primjerak iz Vukovara pripada tipu otvorene žičane narukvice s kukicom i petljom. Obruč je na sredini zadebljan i pretežnom duljinom iznutra šupalj. Petlja je redovito

zatvorena, a kukica može imati dugme na vrhu (KOŠČEVIĆ 1991: 28, sl. 105, 107, T. IV, 51). Tip spada među uobičajene panonske oblike još djelomično iz 3. te iz 4. st. i nadalje.

T.1, 2. Primjerak sa Kalnika pripada tipu čunjaste narukvice, koji proizlaze iz oblika ranih narukvica s prebačenim i žičanim navojima učvršćenim krajevima (KOŠČEVIĆ 1991: 26, 27, sl. 93–96). S obzirom na način izrade – dosta veliki čunjasti dio jako razmaknutih ivica ruba te prstenasta zadebljanja na njegovim krajevima – komad br. 2 mogao bi se vremenski postaviti djelomično u 1. i u 2. st. odnosno preko donje granice okvira u koje se smještaju pravi zastupnici tipa.

T.1, 3. Primjerak iz Osijeka zastupa tip narukvice glatkog otvorenog obruča blago suženih krajeva. Javlja se uz ostale oblike kao najjednostavnija nakitna forma, koju je moguće općenito postaviti u konkretne vremenske okvire samo putem drugih priloga iz zatvorenih nalaza. Takve narukvice, različitog presjeka i širine razmaka krajeva, zahvaćaju raspone gotovo sva četiri stoljeća (PETRU, S. 1992: 34, 42, T. XX, 26, 27, T. XXVI, 14, 15), a jedino u ovakve široke vremenske okvire može se staviti i primjerak br. 3.

Primjerci T.1, 4 iz Vinkovaca, T.1, 5 i 6 iz Vukovara, T.1, 7–9 iz Dalja predstavljaju vjerojatne fragmente narukvica – od glatkih do skromnih ukrašenih – i ovdje su navedeni iz statističkih razloga. Isto vrijedi i za fragment T. 1, 10 iz Dalja – mogući dio izvana narebrenene narukvice, koji je nedovoljan za bilo kakvu usporedbu.

T.2, 11. Primjerak iz Vinkovaca zastupa tip otvorene trakaste narukvice konstantne širine, uključujući i sačuvani kraj sa skromnom linijskom dekoracijom. Bliski komadi, ravnih ili zaobljenih krajeva, ali s karakterističnim elementima u sastavu dekoracije, pripadaju 4. st. (KOŠČEVIĆ 1991: 31, T. V, 67, 68). S obzirom da se u istom stoljeću pojavljuju i neukrašeni trakasti primjerci narukvica, komad br. 11 mogao bi se također opredijeliti kao kasnoantički produkt.

1 Koščević, *Antička bronca iz Siska* – nadalje u tekstu: Bronca iz Siska.

2 Kod fragmentiranih komada, gdje je to sa sigurnošću bilo moguće, naznačena je kontura rekonstrukcije. Primjerci pod br. 63–74 nisu u potpunosti grafički i kataloški dokumentirani iz objektivnih okolnosti.

T. 2, 12–15. Prva dva primjerka su iz Surčina, a druga dva potječu iz Novih Banovaca. Spadaju među zmijolike narukvice s dvije stilizirane zmijske glave. Prva tri komada zastupaju istu varijantu, koja se – uz slične zmijolike stilizacije koje čini se odražavaju lokalna obilježja užih miljea – rjeđe javlja unutar panonskog nakita, a predstavlja puno stariji revival. Zadnji primjerak predstavlja izvedenicu zmijolike forme nepoznatog prototipa. Navedene narukvice obiju varijanti, koje imaju manje ili više bliske analogije u primjercima, također bez konkretnijih datacijskih okvira (KOŠČEVIĆ 1991: 33 T. VII, 83–89), mogu se postaviti u kasnoantičko razdoblje.

T. 2, 16–21. Primjerci br. 16, 18 i 20 su iz Novih Banovaca, br. 17 iz Resnika, br. 19 iz Kostajnice, a br. 21 iz Osijeka. Odnose se na zoomorfne oblike, svaki s jedinstvenim rješenjem obruča, a predstavljaju derivate koji su izgubili zoomorfne karakteristike i kojima dominira dekoracija, proistekla i podređena načinu njezine izvedbe tj. rovašenju. Primjerci br. 16–18 markantno su obilježeni ovalnim isječcima, prstenastim – glatkim, nareckanim ili fino narebrenim – "vratnim" profilacijama te "uhastim" zadebljanjima. U odnosu na druge ovakve, redovito lijevane narukvice, primjerak br. 19 upadljivo odskače načinom izrade: krajevi mu nisu izliveni ujedno s obručem, nego su načinjeni od debljih limenih pločica – ovlašno skromno ukrašenih samo odozgo – koje su navučene na trakasti obruč i stegnute na njegovoj poledini. Slične improvizirane narukvice posjeduju i Muzeji u Osijeku i Sisku. Primjerak br. 20. jedva se još može vezati uz zoomorfni tip, a br. 21 predstavlja jednostavan obruč kod kojega samo krajevi, gledani bočno, daju naslutiti da je proistekao također iz zoomorfnog oblika. Navedene narukvice ispoljavaju obilježja nedvojbeno kasnoantičkog karaktera.

T. 2, 22. Primjerak narukvice iz Vinkovaca pripada tipu s pločasto raskovanim, proširenim i ravno završenim krajevima, heterogenom u odnosu na širinu krajeva i njihov ukras, koji se uglavnom bazira na utisnutim koncentričnim kružićima, dok neki komadi imaju i male rubne isječke. Predstavljaju sporadične kasnoantičke nalaze (SIVEC 1993: 126, T. XL, 14; KOŠČEVIĆ 1991: 34, T. IX, 111, 112), među koje se može svrstati i komad br. 22 s punciranim jednostrukim kružićima.

T. 2, 23. Primjerak narukvice sa Kalnika uskog obruča, specifično koncipirane i izvedene dekoracije sa izgledom dosta visokog plasticiteta, poput razvučenog narebrenja. Ima korelate unutar kasnoantičkih narukvica koje se, na temelju ukrasa, vezuju za Dačane (DOMBAY 1957: T. XI, 8). Narukvicu br. 23 također je moguće držati produktom kasnog razdoblja antike.

T. 2, 24. Narukvica sa nepoznatog nalazišta, s promjenjivim presjekom obruča i s proširenim, blago valovito narebrenim krajevima, bez direktnih paralela. Na temelju izgleda i dekorativnog elementa – arkadno oblikovanih brazdica između okomitih rebara – mogli bi se svrstati među proizvode 3. – 4. st.

T. 2, 25, T. 3, 26. Primjerci sa Plješivice i iz Surduka zastupaju zatvorene narukvice: prva s tri niza velikih ku-

glastih "granula", druga s tri niza bradavičastih izbočina. Prema osnovnom konceptu, ili neposredno deriviraju ili se formalno oslanjaju na stare halštatske i latenske oblike. Među antičkim primjercima nemaju paralela i vrlo je teško signalizirati vremenske okvire u koje bi se dali uklopiti. Oslanjajući se na najbitnije elemente, primjerak br. 26 dao bi se vezati za narukvice zatvorenog obruča iz Drnova, koje imaju istaknuto središnje uzdužno rebro i nizove malih proboja duž rubova, a spadaju u 4. st. (S.PETRU i P.PETRU 1978: 63, T. XII, 45, 46; BUDJA 1979: 245, T. IV, 22). Za narukvicu br. 25 vremenska determinacija, unutar rimskog razdoblja, zasad ostaje otvorena. Prema veličini promjera, narukvice T. 1, 2, T. 2, 19, 20 odgovarale bi dječjem standardu.

Obruči (T. 3, 27–33)

T. 3, 27–33. Primjerci otvorenih i zatvorenih obruča iz Dalja i jednoga iz Vukovara, različitih promjera, presjeka i načina izrade. Njihovu pravu funkciju nije moguće ustanoviti. Žičani komadi br. 27, 28 mogli su služiti za vješanje, a zatvoreni lijevani primjerci br. 32, 33 kao vezne krike. Ostali predstavljaju također čisto funkcionalne predmete, izuzev br. 30 koji je lijevan u bijeloj leguri. Za taj komad, koji zapravo ima formu zatvorene lunule, mogla bi se sugerirati dekorativna namjena u smislu aplikacije na metalnoj podlozi, za koju je morao biti fiksiran lemljenjem. Ali, s obzirom da mu poledina nije ravna, plosnata, ovu sugestiju treba ostaviti pod upitnikom. Ni jedan od navedenih komada ne može se postaviti u uže vremenske granice unutar razdoblja od četiri stoljeća.

Prstenje (T. 3, 34–42)

T. 3, 34–37. Prstenje zatvorenog ili otvorenog obruča, prvi iz Osijeka, ostali iz Dalja. Primjerci slični br. 35, 37 poznati su unutar materijala iz konteksta 4. st., a neki nedatirani primjerci srodni obliku br. 37, svrstani su među naušnice (BURGER 1979: T. 2, 6, la; MIHOVIĆ 1979: 236, 237, T. 2, 29, T. 3, 11–13). U žičanom prstenu br. 35 i u primjerku br. 37, sa zaobljenom vanjskom površinom, uzdužno podijeljenom glatkim ojačanjima, moglo bi se gledati kasnoantičko prstenje. Trakasti primjerak br. 34 i neznatno zadebljani br. 36, neutralnog izgleda i bez upečatljivih detalja, ostaju zasada neodređeni u rasponu od četiri stoljeća. Analogije za te primjerke nedostaju, a sam presjek obruča nedovoljan je faktor za pobližu determinaciju. Nejasno je predstavljaju li urezi kod br. 35, 36 skromnu dekoraciju ili neku brojčanu oznaku.

T. 3, 38. Primjerak iz Dalja zastupa tip sa stožasto oblikovanom glavom, koja se izdiže u površinu krune s otvorom za uložak na vrhu. Antičko prstenje sa stožastom krunom ima kontinuitet već od Augustova doba, a primjerak br. 38 može se smjestiti u 3. st., u koje vrijeme se datira i prsten iz Celja s nešto drugačije oblikovanom krunastom

glavom i sa naznačenim dekoriranim ramenima (MIHOVIĆ 1979: 228, T. 2, 26).

T. 3, 39, 40. Primjerci iz Dalja br. 39 – bez uloška – i iz Sv. Petra na Mrežnici br. 40 – sa metalnom imitacijom fasunga s uloškom, imaju iznutra kružnu formu, obruča, a izvana – kod prvoga blaže a kod drugoga jače – istaknuta ramena te facetirane bridove. Zastupaju varijacije pečatnjaka, koje se mogu postaviti na prijelaz i u 3. st.

T. 3, 41, 42. Primjerci prstenja iz Sremske Mitrovice br. 41 i iz Osijeka br. 42, odnose se na istu kasnu varijantu pečatnog prstena sa širim ili užim obručem blago zaobljene vanjske strane i sa kružnom pločicom. Prsten br. 42 podudaran je primjerku s limenim fasungom iz 4. st. (JOVANOVIĆ 1978: 16, 20, sl. 15). Prsten br. 41 sa konstantinovskim KRISTOVIM monogramom ima korelate u panonskim, retijskim i noričkim primjercima sa kristogramom istog tipa, iz 4. i sa prijelaza u 5. st. Istovjetan komad iz Lauriacuma, uz istaknuća na vanjskim rubovima kružne pločice, ima i zadebljanja na ramenima obruča: preko tog detalja – lijevane imitacije granula, ovaj oblik veže se uz sirijski tip prstena (UBL 1982: 589, 590, T. 61, br. 8, 60, 61, 63).

Privjesci (T. 3, 43–46, T. 4, T. 5, 57)

T. 3, 43, 44. Primjerci iz Dalja i Osijeka s floralnom, plastično izvedenom dekoracijom, u koju su uklopljeni mali proboji. Prvi br. 43 s bijelom metalnom prevlakom, predstavlja usamljeni primjerak za koji nedostaju komparativni primjeri. Drugi br. 44, kod kojega se ne radi o slobodnovisećem privjesku, jer je za podlogu bio učvršćen i preko trnova na poledini, ima neposredan analogon u nedatiranom komadu, istih dimenzija sa Ildža kod Sarajeva iz rimskog razdoblja (KELLNER 1895: 181, 182, sl. 50), koji vjerojatno pripada istoj radionici, pa čak možda i istoj seriji kao i o-sječki. Obadva navedena privjeska spadaju u rimsko doba, unutar kojega se zasad ne mogu pobliže smjestiti.

T. 3, 45. Primjerak iz Siska (?) s lunulastom pločicom neuobličeni krakova i s nepresavijenom trakastom ušicom, ukrašenom uzdužnim brazdicama, koja je izlivena kao sastavni dio pločice. Radi se o nedovršenom privjesku, koji nije bio dobio finalnu formu ili je bio odbačen (tzv. polufabrikat ili škart). Takvi privjesci s narebrenom, posebno radenom i nalemljenom trakastom ušicom, pripadaju razdoblju 2. i 3. st.

T. 3, 46. Primjerak iz Osijeka, koji predstavlja privjesak glatkog ovala. Bez ukrasa ili nekog drugog detalja, koliko toliko relevantnog za vremensko određenje, a bez mogućnosti kompariranja sa srodnim primjercima, ne može se kronološki definirati i ostaje u širokim granicama raspona od četiri stoljeća.

T. 4, 47, 48. Primjerci iz Dalja i sa Vina Gore zastupaju privjeske u vidu sjekire i ruke. Prvi br. 47 ima dosta osebujan izgled, u usporedbi s drugim primjercima takvog oblika. Matično područje sjekire kao simbola kultova vezanih za obradu zemlje jest balkanska regija. No i halštatski oblici

sjekirica – privjesaka, a i oni puno kasniji rimskodobni, najčešće imaju znatno šire sječivo, a često i dršku (ILIRI I DALJANI: 94, sl. I). Drugi komad oblika raširene desne šake br. 48 također odudara oblikom, mada ima i drugdje donekle srodne primjere, ali s otvorom u predjelu šake (BOJOVIĆ 1985: 73). Premda nešto drugačije oblikovani, najbliži korelati drugom privjesku, koji bi prema položaju ispruženih prstiju spadao u domenu kultova orijentalnih božanstava, jesu primjerci iz Tekije (MANO–ZISI 1957: 17, 18, T. VII, 10). Tekijska ruka izražava gestu kakvu imaju i SABAZIJEVE votivne ruke (S. PETRU i P. PETRU 1978: 45, sl. 30; BRUNŠMID 1913–1914: sl. 95; KOŠĆEVIĆ 1991: 102, sl. 134, 135), dok je pozicija vinagorske ruke bliža onoj JUPITRA DOLICHENUSA i HELIOPOLISA. S njim se dovode u vezu i fibule u vidu jednostruke i dvostruke sjekire, koje se javljaju u Panoniji, Trakiji te u Siriji, a općenito se datiraju u 2. i 3. st. (PATEK 1942: 123, T. XVII, 20; BRČKOVA 1963: 74, sl. 2, 9; BÖHME 1972: T. 27, 1030). Privjeske br. 47, 48 treba vezati za orijentalnu verziju JUPITRA, čiji je kult – kao i kultovi drugih istočnjačkih božanstava – prenesen preko vojske na limes i u unutrašnjost Panonije tokom 2. i 3. st. U nedostatku odgovarajućih datiranih analogija mogu se, uz nužnu rezervu, postaviti u iste vremenske raspone.

T. 4, 49–52. Primjerci iz Dalja s lunulasto oblikovanom pločicom, koja ima blago kutno lomljeni presjek, radi oštro istaknutog uzdužnog brida. Oštećeni par privjesaka br. 49, 50, kod kojeg zbog sloja patine nije moguće sagledati detalje, ima pločicu na kojoj možda nisu bili nazočni ni spojeni krakovi i koja u sadašnjem stanju izgleda poput obručaste pločice djelomično proširenog odnosno suženog okvira. Bili su obješeni posredstvom pločice. Od velikih privjesaka br. 51, 52, prvi – s otvorom za manji dodatni privjesak – ima razmaknute krakove i običnu petlju za vješanje, a kod drugoga su krakovi spojeni ali još naznačeni, a nepotpuna petlja neproporcionalno je velika. Za privjeske br. 51, 52, koji pripadaju vrlo rasprostranjenoj vrsti, kao i za par br. 49, 50, koji u poznatim primjercima nema posve odgovarajućih paralela – osobito s obzirom na način izvedbe petlje – može se postaviti vremenska granica od 2. st. nadalje (SIMON 1977: Abb. 2, 2; BUTNER 1962: T. I, 11, 14; CERMANOVIĆ–KUZMANOVIĆ 1984: 241, T. II, 4; WALKER 1965: 29, T. 98, 26).

T. 4, 53. Primjerak s nepoznatog nalazišta zastupa privjesak falusoidne forme, koji je simetrično dizajniran. Pripada rimskom razdoblju. Kako se ni približne analogije drugdje ne susreću, uže vremenske okvire nije moguće naznačiti.

T. 4, 54. Oblik nepotpuno sačuvanog primjerka s trolisnim donjim završetkom iz Vukovara, dopunjen je prema istovjetnom nedatiranom privjesku iz Straubinga (WALKER 1965: 148, T. 97, 23). S najvećom vjerojatnošću vukovarski komad mogao bi se postaviti u 2. st., uz trajanje i u narednom stoljeću.

T. 4, 55. Primjerak iz Dalja predstavlja donji viseći dio drugog privjeska ili okova, s kojim je bio povezan pomoću tročlanog zglobnog pregiba, tzv. šarnira. Oblik kakav zastupa, u donekle varirajućoj formi – kruškoliki okvir s tri ili

više vanjskih rubnih istaknuća ili takva puna pločica s trnom na poledini – poznat je i preko primjeraka sa drugih nalazišta, koji tamo pripadaju u 1. i djelomično u 2. st. (UNZ 1974: Abb. 9,95,96; ULBERT 1959: T. 18,14; 1969: T. 35,9)

T. 4, 56. Ažurirani primjerak iz Dalja koji, zbog tmova na poledini predstavlja neku vrst privjesnog okova. Istovjetni komadi s dugmastim donjim završetkom – sa ili bez profila-cija – poznati su još iz Klausenburga, Deuschaltenburga i Stobjija (RIEGL 1927: Fig. 101; KUBITSCHIEK i FRANKFURTER 1894: Abb. 30; KOŠČEVIĆ 1991: 155, sl. 333). Peti takav komad potječe iz Drnova, a od prethodnih se razlikuje prema donjem završetku u formi palmetice (S.PETRU i P.PETRU 1978: 68, T. XXIII, 12). Svih pet komada imaju po dva postrana članka zglobne naprave. Nabrojani primjerci, naročito oni s dugmastim završetkom, gotovo pouzdano su proizvodi iste radionice, u istim ili donekle različitim serijama.

T. 5, 57. Primjerak iz Solina pokazuje rjeđu kombinaciju ažuriranja, u koju je uklobljen i zoomorfni dekorativni element. Predstavlja pravi slobodnoviseći privjesak s dva li-ca, koji se vješao pomoću petlje ili preko središnjeg članka zglobnog pregiba. Nema ni približnih paralela.

S obzirom na potpuno razvijenu probojnu tehniku u kojoj su lijevani, primjerci br. 56, 57 mogli bi još djelomično spadati u 2. te u 3. st.

Unutar privjesaka primjerci br. 43, 45, 48 mogli bi predstavljati pravi nakit sa tijela, kao i komadi br. 47, 53. Za privjeske br. 44, 54 ne može se naznačiti gdje bi spadali, a preostali – uključivši i dvostrani primjerak br. 57 – predstavljaju nakit sa opreme konja. Primjerak br. 56 vješao se najvjerojatnije posredstvom falera, a sličan način mogao bi se pretpostaviti i za br. 57.

Fibule (T. 5, 58 – 70, T. 6)

T. 5, 58, 59. Primjerci fibula iz Novih Banovaca, od kojih prva zastupa najčešću varijantu lunulastog tipa, a može se okvirno postaviti u vremenski raspon koji još djelomično zahvaća 1. st. U sličan vremenski okvir mogla bi se smjestiti i druga fibula s nazupčanim i izvorno najvjerojatnije nijeliranim laticastim udubinama, koja zastupa formu diska s rubnim istakanućima.

T. 5, 60 – 70. Skupina koja obuhvaća fibule sa ažuriranim različito dizajniranim pločicama.

T. 5, 60. Primjerak fibule iz Kostolca odnosi se na manje uobičajeni oblik ploče. Prema formi pločice bliska je germanskoj provincijalnoj varijanti pelta fibula sa produžetkom pločice (BÖHME 1972: T. 30, 1154–1162), ali se od njih razlikuje ne samo nedostatkom tog produžetka, nego i posjedovanjem zalisnih pločica za zglobni umjesto spiralnog iglenog mehanizma.

T. 5, 61. Oblik kakav ima fibula iz Osijeka, poznat je preko još dva primjerka: jednog identičnog, nešto manjih dimenzija, i drugoga sa četiri proboja na pločici, koji također potječu iz Osijeka (Muzej Slavonije Osijek, inv. br. 1136; PATEK 1942: T. XVIII, 35). Primjerk br. 61, i još je-

dan od navedenih komada, imali su spiralni igleni mehanizam, a opravdano ga je pretpostaviti i kod treće fibule.

T. 5, 62. Primjerak fibule iz Dalja zastupa varijaciju baziranu na tzv. trubljestom elementu sa izvijenim izdancima, kakva je poznata i preko primjeraka iz Deuschaltenburga, Zugmantela i Saalburga (PATEK 1942: T. XVIII, 7; BÖHME 1972: T. 29, 1139).

T. 5, 63 – 70. Primjerci fibula iz Novih Banovaca od kojih prvih pet komada ima pločicu temeljenu na različito variranom trubljestom motivu. Prve dvije pripadaju varijaciji s trubljestim elementom komponiranim u rozetu s različitim brojem izvijenih prečki; takvi primjerci poznati su još i iz Dure i Beograda (TOLL 1949: T. XVI, 150; BOJIOVIĆ 1983: T. XXIX, 281), dok se kombinacija kakvu pokazuje primjerak br. 65, složen od istih elemenata uz izvijene izdanke, drugdje ne susreće. Primjerak br. 66, također zasnovan na istim, različito usmjerenim elementima, ima analogije u komadima s malo drugačije variranom trubljom iz Deuschaltenburga i Dure (PATEK 1942: T. XVIII, 6; TOLL 1949: T. XVI, 136), a asimetrično koncipirani oštećeni primjerak br. 67 ima neposrednog parnjaka u kompletno sačuvanoj fibuli iz Ptuja (PATEK 1942: T. XVIII, 3; NAKIT: 39, 53, sl. 40), prema kojoj je i dopunjen. Sve tri fibule – slova br. 68 – 70 odnose se na slovo "S". Prva ima čisti "S" oblik a kod druge dvije ovaj je uklobljen u zatvorenu formu s probojima, glatkog ili raščlanjenog vanjskog ruba. Slovo "S" se općenito najučestalije javlja među fibulama te vrste, a slični primjerci evidentirani su na širem prostoru imperija (PATEK 1942: T. XVIII, 8; BÖHME 1972: T. 30, 1169, 1175–1177; WÄLKE 1965: T. 151, 3; BUCHHEM 1941: T. XVIII, 8, 9; TOLL 1949: T. XVI, 126–132).

Za razliku od pravih pločastih fibula kao što su komadi br. 58–60, kod kojih je i donja i gornja površina pločice plosnata, primjerce br. 61–70 imaju plastično oblikovanu gornju površinu pločice.

Opisane, masivno lijevane fibule br. 60–70, za koje treba pretpostaviti da su nosile prevlaku od bijelog metala – i kod onih komada gdje ona nije ostala sačuvana – mogu se postaviti u raspone druge polovine 2. i u 3. st., što su relativni vremenski okviri za ovu vrstu fibula općenito, dok bi primjerak br. 60 mogao biti i nešto raniji.

T. 6, 71 – 74. Emajlirane fibule obuhvaćaju četiri primjerka, od kojih drugi br. 72 potječe iz Dalja, a ostala tri su iz Novih Banovaca. Prvi primjerak spada među rane oblike poprečno izdužene i još blago povijene pločice s profiliranim, različito oblikovanim produžecima, pod kojima se nalaze dijelovi zglobnog iglenog mehanizma. Takve fibule često nose samo nijelo ili ispune u kombinaciji nijeliranih i manjih emajliranih površina. Na zapadno i srednjoevropskim nalazištima postavljaju se u 1. st. uz trajanje i u onom narednom (SELLEYE 1939: 35, T. X, 27; EITLINGER 1975: 29, T. 13, 26). Fibula br. 72, s visoko izbočenim centralnim dijelom i s kružnim produžecima, ima zasad parnjake samo u Sisku, dok je oblik lunule s kracima u vidu ptičjih protoma – kakav zastupa komad br. 73 – izvan Siska dosad bio poznat još jedino u TRIERU (BRONCA IZ SISKA: 62, 64, T. XXI, 308, 309, T. XXIV, 346; PATEK 1942: 125,

T. XX, 9). Obje prethodne fibule, kao i jedini zoomorfni primjerak u vidu zeca br. 74, okvirno se mogu postaviti u 2. st. i kasnije. Istovjetna forma zeca, može nositi i drugačije oblikovana ležišta za emajl (BOJČIĆ 1983: 68, T. XXX, 291).

T. 6, 75–77. Primjerci fibula tzv. omega tipa s otvorenim obručem unazad povijenih krajeva u ravnini s obručem. Komadi br. 75, 77 potječu iz Dalja, a br. 76 iz Čadavice. Prvi primjerak, br. 75, sa dva lica, posjeduje sve karakteristike luksuznih komada: male dimenzije, pravilno oblikovane konične završetke krajeva i dugmaste elemente u njihovom prevoju, zatim narebrenu petlju igle, obostranu vrpčastu dekoraciju na izduženom bridu, bijelu leguru s dosta srebra kao izvedbeni metal te relativno visokokvalitetnu izradu. Na temelju navedenih osobina može se uvrstiti među nakitne komade kakvi se javljaju od 1. st. s trajanjem do u 3. st. i kasnije, no поближе granice ne mogu se naznačiti. Drugi, neukrašeni primjerak br. 76, ima standardan izgled i dimenzije funkcionalne kopče. Predice takvog oblika sa nekropole u Duklji datirane su od kraja 2. do druge polovice 3. st. (ČERMANOVIĆ–KUZMANOVIĆ 1975: 232, grob 7, 228), ali je njihovo trajanje puno duže. Treći primjerak br. 77, predstavlja omega kopču osebnog izgleda i velikih dimenzija. Radi se o dosta rustičnoj imitaciji raskošnih primjeraka s dekoracijom uzdužnog brida u vidu perlaste ili vrpčaste trake, kakvi su većinom poznati iz Švicarske (EITTLINGER 1975: 132, T. 29, 1). Pločasti obruč ima samo odozgo profilirane, neugledne krajeve, a igla odnosno trn ima običnu obručastu petlju. S obzirom na navedene detalje te na atipičan ukras što ga čine nizovi nepravilnih utisnutih četvorina, a kakav imaju i neke od kasnih narukvica (KOŠČEVIĆ 1991: 29, 31, T. IV, 57, T. V, 68, T. VI, 70, 71), kopča br. 77 mogla bi se opredijeliti kao kasnoantička i postaviti u 4. st.

T. 6, 78. Fibula ili kopča djelomično tordiranog obruča sa Kalnika, u neku ruku predstavlja prelaznu formu na slijedeći oblik: ima cjevasto svijene krajeve, ali se oni još nalaze u razini obruča s njegove vanjske strane, kao kod omega primjeraka. Takvi primjeri s glatkim obručem poznati su i sa drugih lokacija (NEDVED 1981: sl. 6, 242; BÖHME 1972: T. 31, 1220, 1221). Unutar raspona 2–4. st. uže datiranje za komad br. 78 nije moguće postaviti.

T. 6, 79–82. Primjerak br. 81 potječe iz Vinkovaca, a ostala tri su iz Dalja. Zastupaju prstenaste kopče odnosno fibule, koje se od primjeraka tipa omega razlikuju po stannjenim krajevima, cjevasto svijenim na gornju stranu obruča. Izuzev primjerka br. 82, predstavlja vrlo uobičajene komade, najvjerojatnije pojasne predice – kako su najčešće korištene i omega kopče sličnih dimenzija – kakvi su masovno proizvedeni tokom 3. i 4. st.

Predice (T. 7, 83–86)

T. 7, 83. Primjerak s nepoznatog nalazišta zastupa četvrtastu dvodjelnu predicu ranog oblika koji je, uz takve vodeće predice "D" forme, dosta uobičajen (NEDVED 1981: sl. 8,

320; ULBERT 1959: T. 61, 28; SAKAR 1970: T. 7, 5). Može se postaviti u 1. st.

T. 7, 84. Mala predica s atipičnim izvijenim vanjskim nastavcima iznad ovala okvira, također s nepoznatog nalazišta. Zastupa oblik jednodjelne predice kod kojega i unutarnja prečka za montiranje trna i ona vanjska za učvršćivanje na remen, čine sastavni dio okvira (NEDVED 1981: sl. 8, 312–314). Takve predice općenito pripadaju 2. i 3. st. i u tom vremenu predstavljaju standardnu formu.

T. 7, 85. Krajnje loše očuvana predica iz Dalja, bez trna. Odnosi se na "D" oblik plitkog okvira, takav je uobičajen za razdoblje 3. i 4. st. i kasnije.

T. 7, 86. Primjerak iz Osijeka, s djelomično otvorenom pločicom i prečkom na njezinoj poledini, služio je kao dekorativni komad. S obzirom na veći razmak između pločice i prečke, mogao se koristiti i kao vrsta predice na kožnom pojasu, učvršćena obostranim provlačenjem remena.

No bez i približno sličnih usporednih primjera, način i mjesto njegova montiranja ostaju nejasni. U pogledu vremenskog opredjeljenja mogao bi možda odgovarati donekle 3. i pretežno 4. st., jer se doimlje kao kasnoantički komad.

Okovi i drugi predmeti (T. 7, 87–96, T. 8.)

Unutar zadnje skupine uvršteni su dekorativni i utilitarni okovi, koje je teško klasificirati po vrsti predmeta, jer imaju različite načine pričvršćivanja, ovisno o funkciji. Podijeljeni su prema kriteriju namjene odnosno funkciji i prema obliku elemenata za pričvršćivanje, ali ni ta podjela nije striktno provediva: prave okove tehnički karakteriziraju otvori za čavlice ili trnovi na poledini, ali pod okove spadaju također i limeni obrubi; s druge strane – petlje na poledini nameću termin dugme, iako se dugmad može pričvrstiti i pomoću trna, a velike okove ne može se podvesti pod dugmad. Ostali primjerci u skupini svrstani su kao karike, stezači i slično.

T. 7, 87–89. Primjerci br. 87, 88 potječu iz Dalja, a br. 89 sa Vina Gore. Prvi i zadnji odnose se na isti osnovni oblik s poprečnom pločicom i izduženim donjim nastavkom, a predstavljaju jezičce sa remena. Sličan jezičac bliskih dimenzija, zaobljenog gornjeg ruba pločice, pronađen je u jednom ljubljanskom grobu zajedno sa pojasnom garniturom s propelerskim okovima (S. PETRU 1972: 32, T. XVII, 130, 32). Od navedenih primjeraka, jezičac br. 89 i fragment br. 88, koji se također oblikom donekle priklanja formi ostala dva komada, mogli bi pripadati kasnocarskom razdoblju, dok br. 87 izgleda kao nešto mladi, možda srednjocarski produkt.

T. 7, 90. Završni okov iz Dalja s finim pregracima, od kojih onaj jedini sačuvani pokazuje formu pereca, zastupa pravokutni oblik, blizak ranim pojasnim jezičcima. Ovi drugi su međutim vitkiji i imaju najčešće dugmasti donji završetak, a na poledini još i djelomično oblikovanu stražnju pločicu, koja je obuhvaćala kraj remena (S. PETRU i P. PETRU 1978: 65, T. XV, 31). S obzirom da je donji suženi

i unazad povijeni dio pločice kod br. 90 oštećen i njegova originalna duljina nije sačuvana, on se ne može sa sigurnošću odrediti kao pojasni jezičac, ali se takva funkcija može pretpostaviti. Vremenski bi odgovarao okvirima druge polovine 2. i 3. st. Slično riješenu ažuriranu mustru imaju i neki srednjocarskodobni okovi iz Straubinga u drugoj funkciji (WALKE 1965: T. 99,7,8).

T.7, 91. Primjerak s nepoznatog nalazišta, složen od okomito i horizontalno postavljenih pelta elemenata. Predstavlja kompletno sačuvani pojasni jezičac oblika popularnog sredinom 3. st. Ima direktne analogije u komadima iz Inter-cise iz raspona 3. i 4. st. (ALFÖLDI 1957: 456, Abb. 97,3).

T.7, 92. Primjerak od tankog lima sa nepoznatog nalazišta s dekoracijom: figuralna scena, šahovnica, perlasti niz, jajnica – kompletno izvedenom u finom visokom plasticitetu otiskivanjem pomoću matrice. Oblikom je podudaran kasnim četvrtastim pojasnim jezičcima, kod kojih se pločica na gornjem dijelu razdvaja u prednju i stražnju, a u nastali žlijeb učvršćuje se kraj remena, dodatno fiksiran čavličima. Kod komada br. 92, sa sačuvanim komadićem stražnje pločice, sada se ne može ustanoviti da li se izvorno radilo o dvije odvojene pločice ili o jednom presavijenom komadu lima. U drugom slučaju mogao je biti učvršćen bez dodatnih elemenata kao što su čavličići, jer se tragovi otvora za čavličiće u sadašnjem stanju ne uočavaju. Zasad, bez direktnih analogija, nije ga moguće funkcionalno i kronološki definirati. Pokazuje visoku kvalitetu izrade te još donekle klasičnu maniru oblikovanja. S obzirom na figuralni prikaz (paunovi uz kalež/ptice uz kantaros), koji bi se iz likovnog aspekta ikonografskog motiva morao odnositi prije na kršćansku negoli na pogansku simboliku, čini se da je u pitanju izvanserijski, autentičnom tehnikom izvedeni kasnoantički komad. Sama fragilnost i minimalni razmak između prednje i ostatka stražnje pločice, teško dopuštaju mogućnost funkcije jezičca na kožnom remenu: u sadašnjem stanju – inače izvanredno dobre sačuvanosti – prije bi se mogao odrediti kao ukrasni završni okov, koji je bio pričvršćen na neki tanji materijal, poput tekstila.

T.7, 93. Primjerak iz Siska (?), koji predstavlja cjevasti limeni obrub. Takvi okovi bili su uobičajeni na kasnoantičkim pojasevima, a imali su funkciju ojačivača izloženog ruba remena (BULLINGER 1969: Abb. 36, 37, 1, 43, 1, 46, 1, 51, 2). Primjerak br. 93 nije bio u upotrebi, a sam mrežasti ukras atipičan je za takve kasne komade. Ne može ga se postaviti u određeno vrijeme, ali također ni smatrati za kasnoantički proizvod.

T.7, 94, 95. Primjerci okova iz Dalja s parom trnova na poledini, koji se oblikom donekle međusobno razlikuju, ali im je osnovna kontura pločice ista. Ne posjeduju nikakva obilježja relevantna za vremensku determinaciju, a hipotetički se mogu staviti u rasponu 2. i 3. st. Komad istovjetan manjem od dva primjerka, poznat je i iz Siska (KOŠČEVIĆ 1991: 74, T. XXVIII, 387).

T.7, 96, T.8, 97. Primjerci okova iz Dalja i Osijeka. Ni za prvi – sa motivom borove grančice odnosno riblje kosti na okviru – ni za drugi – sa trostruko zaobljenim nastavcima okvira – ne postoje analogije. Do njihova pronalaska, na

ove komade može se gledati kao na srednjocarskodobne ukrasne okove, pošto ne ispoljavaju nikakve elemente – ni u izradi ni u dekoru – karakteristične za rano ili kasnocarske produkte.

Za okvire br. 94–97 ne može se sugerirati mjesto apliciranja.

T. 8, 98. Ukrasna pločica iz Surduka, složena od četiri pelte, s velikom četvrtastom petljom za pričvršćivanje. Ima direktne analogije u istovjetnim primjercima iz Inter-cise, koji predstavljaju dijelove opreme konja (RADNOTI 1957: 238, T. XLVII,19) iz razdoblja 2. i 3. st. i kasnije. Slični okovi iz Dure imaju još i rubni palmetasti ukras (FRISCH 1949: T. III, 25).

T. 8, 99, 100. Mali primjerci iz Dalja i Osijeka mogu se tretirati kao dugmad. Prvi se mogao prišiti, a drugi je bio pričvršćen raskivanjem slobodnog dijela trna u pločicu. Vremenski raspon za slične primjerke proteže se od 1. do 3. st.

T. 8, 101. Primjerak iz Osijeka s trorogim tzv. *triquetrum* motivom, utisnutim na centralnom buklu. Identičan, jednako ukrašen nedatirani komad istog promjera, pronađen je i u Vinkovcima, a pretpostavljeno je da pripada opremi konja (COROLLA:160). S obzirom na dvostruku stražnju petlju, primjerak br. 101 mogao je imati namjenu korištenja na uskom remenu ili trakama, u funkciji njihova stezača. Sam izgled, glatki vanjski okvir i dekoracija, govorili bi u prilog vremenskom smještaju u ranije rimsko razdoblje.

T. 8, 102. Primjerak sa izgledom dugmeta, sa nepoznatog nalazišta, koji je u osebnom zračastom i "okastom" ornamentu izvorno nosio neku ispunu – nijeliranje ili tauširanje u srebru ili bakru. Potpuno iščeznuće ispune, kao i nedostatak neposrednih komparativnih primjera, otežavaju njegovo definiranje. Slična masivna pločica s kružnim središnjim otvorom i narebrenim bočnim rubom, ali većeg promjera i sa drugačije postavljenim kraćim elementima za pričvršćivanje iz Risstissena, uvjetno je svrstana među inventar opreme sa konja (ULBERT 1959: 106, T. 65,5). Inače jednako koncipiran, ali drugačije izveden ukras, ima i jedna pločasta fibula iz Zugmantela, iz razdoblja kasnog 2. i prve polovine 3. st. (WERNER 1941: 29, T. 13, 13). Navedeni primjeri predstavljaju stanoviti oslonac za moguću vremensku određenost primjerka br. 102 u rasponima 2. i 3. st., dok pitanje funkcije ostaje za sada nedorečeno.

T.8, 103–108. Primjerci, od kojih prvi br. 103 i peti br. 107 potječu iz Dalja, a preostali iz Siska (?), predstavljaju čisto funkcionalne dijelove. Bez mogućnosti usporedbe sa sličnim datiranim primjercima, zatečenima u funkciji, točna namjena i vremenska pripadnost unutar antičkog razdoblja ne može se naznačiti. Komadi br. 103, 104 služili su za vješanje ili su predstavljali viseće karike na predmetima s kojima su bili povezani tročlanim zglobnim pregibom. Komad br. 105, s gornjim i donjim bočnim otvorom, također je činio neki vezni dio. Da li su navedeni primjerci ulazili u sastav opreme sa konja ili sa kola, teško je sugerirati, pošto se srodne forme unutar takvih nalaza ne susreću. No zadnji primjerak izgleda za dotičnu namjenu ipak premalen. Komad br. 106 mogao je imati namjenu stezača, jer se dao

zatvoriti priljubljanjem suženih krajeva. Od dva preostala primjerka, slične namjene, prvi br. 107, mogao je služiti kao jedna od karika koje su se fiksirale s obje strane stijenke na metalnim posudama, a kroz koje su se provlačili krajevi ručke za nošenje. Takvi manji primjerci služili su kao karike lanaca u kompletima opreme za konja i one za kola, a veći komadi istog oblika kao ataše na posudama (WALKE 1965: T. 131, 1, T. 135, 12, 13).

Umjesto zaključka o opisanim predmetima potrebno je ponoviti da je riječ o slučajnim nalazima sa jedino mogućim, dosta relativiziranim kronološkim determinacijama. Najviše je primjeraka iz kasnoantičkog razdoblja, no zastupljeni su i raniji te oblici iz srednjorimskog vremena. Pored narukvica i fibula, koje su brojčano najjače, unutar skupine nalaze se još i drugi nakitni primjerci, kao prstenje i privjesci, zatim dijelovi sa pojasa te dekorativni dijelovi sa opreme konja (br. 49–52, 55, 57, 98), od kojih i neki reprezentativniji lijevani serijski komadi (br. 56) ili izvanserijski vrsno otisnuti limeni primjerci drugačije namjene (br. 92). Inače, svi ovi predmeti, s obzirom na vrste, predstavljaju dosta standardne nalaze i u drugim provincijama, ali variraju oblikom, donoseći nove forme u dosad poznati repertoar. Naravno, bili bi daleko vrijedniji kad bi potjecali iz zatvorenih cjelina s pouzdanom stratigrafijom. Ovakvo, njihova je informacijska vrijednost znatno smanjena.

Kako je i u naslovu naznačeno, svrha ovog rada bila je publiciranje metalnog arheološkog materijala kao dijela podloge za buduću obuhvatniju tipologiju, koju ovi oblici svakako znatno dopunjuju. No istodobno njihovo bi objelodanjivanje moglo potaknuti i pokrenuti s mrtve točke mukotrpno rješavanje zagonetke oko namjene upotrebe i načina korištenja pojedinih kategorija ovih provincijalnih proizvoda. A pomaci ka razrješavanju ovoga i sličnih bitnih pitanja unutar struke mogući su prvenstveno kroz intenziviranje sustavnih terenskih istraživanja, ali također u velikoj mjeri i preko prezentacije grade iz fundusa naših muzeja. U tom smislu treba shvatiti i protumačiti i ovaj prilog.

KATALOG

1. Dio narukvice učinjen od četiristruke izuvijane žice. Bronca. Vukovar, AMZ, inv. br. 9955. Dulj. 52 mm (T. 1,1).
2. Zatvorena narukvica od deblje pune žice s tanko raskovanim i čunjasto oblikovanim prednjim dijelom. Na prijelazu u čunjasti dio nalaze se dva prstenasta zadebljanja, a krajevi žičanog dijela obruča fiksirani su jedan preko drugoga. Bijela legura, Kalnik, AMZ, inv. br. 3223? Pr. 38 m (T. 1,2).
3. Narukvica načinjena od deblje prečke, naglašenog uzdužnog brida i suženih krajeva. Polomljena i nepotpuna. Bronca, Osijek, AMZ, inv. br. 1707. Pr. 75 mm (T. 1,3).
- 4–6. Dijelovi narukvice (?) od prečke različite debljine. Zadnji komad na kraćem sektoru nosi ukras na bazi poprečnih udubina sa izgledom narebrenja. Bronca. Vukovar, AMZ, inv. br. 967, 9958b, 9958a. Dulj. 69, 60, 69 mm (T. 1, 4–6).
- 7–9. Dijelovi narukvica (?) od prečki neujednačene debljine. Zadnji komad, obostrano istaknutog uzdužnog brida, na debljem dijelu obruča – na licu i naličju – nosi dekoraciju od niza pravilno raspoređenih minijaturnih kružnih udubina (10 odnosno 11). Bronca. Dalj (za zadnji primjerak to je nalazište vjerojatno, ali nije posve pouzdano). AMZ, inv. br. 8430, 8500, 15594. Pr. 56, 58, 59 mm (T. 1, 7–9).
10. Dio narukvica (?) od deblje prečke. Dekoracija vanjske zaobljene strane sastoji se od poprečnih jako izbočenih rebara, koji blago prelaze u udubljene međurazmake. Bronca posvuda prevučena bijelim metalom. Dalj, AMZ, inv. br. 8431. Dulj. 55 mm (T. 1,10).
11. Narukvica trakastog obruča ujednačene širine. Očuvani kraj ukrašen je okomitim i ukrštenim kosim brazdicama. Na suprotnom kraju obruč je odlomljen. Nepotpuna. Bronca. Vinkovci, AMZ, inv. br. 1961. Pr. 46 mm (T. 2,11).
12. Zmijolika narukvica sa obručem na sredini, neznatno suženim i na tom dijelu neukrašenim. Krajevi obruča ukrašeni su zakošenim točkastim nizovima i utisnutim koncentričnim kružicama. Bronca. Surčin, AMZ, inv. br. 9887. Pr. 53 mm (T. 2,12).
13. Narukvica kao prethodna. Točkasti nizovi dotiču koncentrične kružice, koji su na zmijolikim glavama loše otisnuti. Bronca. Surčin, AMZ, inv. br. 9888. Pr. 42 mm (T. 2,13).
14. Dio narukvice poput dviju prethodnih. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 670. Dulj. 50 mm (T. 2,14).
15. Narukvica glatkog obruča. Prošireni krajevi u vidu zmijolikih glava ukrašeni su horizontalnim i okomitim brazdicama. Oštećena. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 668. Pr. 49 mm (T. 2, 15).
16. Narukvica glatkog obruča. Jako zadebljana, četvrtasti, profilirani, zoomorfno oblikovani krajevi imaju parove ovalnih isječaka. Njihove profilacije te početni i završni rubovi ukrašeni su gustim urezima. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 681. Pr. 64 mm (T. 2, 16).
17. Dio narukvice glatkog obruča s prelaznom, debelom prstenastom, odozgo koso narebrenom profilacijom na kraju. Jako zadebljani zoomorfni završni dio odozgo je ukrašen izduženim šiljatim trokutnim isječcima oštro lomljenih ploha, a sa strane ima "uramljene" zaobljene elemente koji strše u prostor. Bronca. Resnik kod Zagreba, AMZ, inv. br. 9304. Dulj. 58 mm (T. 2,17).
18. Narukvica glatkog obruča i s glatkom profilacijom na prijelazu u zadebljane krajeve, ukrašene dijagonalnim brazdicama s koncentričnim kružicama u stjecištu te sa zaobljenim izbočenjima sa strane. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 680. Pr. 54 mm (T. 2,18).
19. Narukvica glatkog trakastog obruča. Krajevi, koji su posebno izrađeni, imaju dvostruke – na desnom kraju nareckane odnosno nazupčene – profilacije, izražene samo odozgo, a površina im je ukrašena nepravilno izvedenim šiljatim isječcima. Bronca. Kostajnica, AMZ, inv. br. 12087. Pr. 42 mm (T. 2,19).
20. Narukvica načinjena od glatke prečke, na završecima proširene u četvrtaste pločaste krajeve. Krajevi su s vanjske strane ukrašeni s po dva okomita niza točkastih udubina. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 645. Pr. 41 mm (T. 2,20).
21. Narukvica jednostavnih, zaobljenih, odozdo samo zakošenih krajeva, s po jednim većim isječkom na završetku, s gornje strane. Krajevi su ukrašeni trostrukim kosim brazdicama, koje prelaze i na unutarnju stranu, a mjestimično se javljaju i na obruču. Bronca. Osijek, AMZ, inv. br. 1583. Pr. 71 mm (T. 2,21).
22. Narukvica kojoj je prednji dio obruča pokriven okomitim brazdicama. Prošireni, pločasto stanjeni i trapezasto oblikovani krajevi, ukrašeni su točkastim udubinama koje

- formiraju po sedam većih kružica. Oštećena. Bronca. Vinkovci, AMZ, inv. br. 1948. Pr.64 mm (T. 2,22).
23. Trakasta narukvica jednostavnih, suženih završetaka. Vanjska površina obruča čitavom dužinom nosi ukras složen od blago zakošenih i ravnih segmenata, omeđenih dvostrukim okomitim brazdicama. Napukla. Bronca. Kalnik, AMZ, inv. br. 9292. Pr.64 mm (T. 2,23).
  24. Narukvica trakasto oblikovanog, uskog stražnjeg dijela obruča. Prednji dijelovi prošireni su i zadebljani te s lica podijeljeni u po pet glatkih, plitkih jastučasto izbočenih segmenata, razdvojenih okomitim rebrima. Bronca. Nepozn. nalazište, AMZ, bez inv. br. Pr. 74 mm (T. 2,24).
  25. Zatvorena narukvica masivnog, iznutra zaravnjenog obruča. Vanjskom stranom obruča teku tri niza – dva rubna i jedan središnji – skoro kuglastih izbočenja, sličnih oblim glavicama čavala, sa dubokim međuudubinama. Bronca. Plješivica–Sedlo, AMZ, inv. br. 9378. Pr.47 mm (T. 2,25).
  26. Zatvorena narukvica ravne unutarnje površine obruča. Po sredini obruča, s lica i uzduž bridova obaju rubova, teku nizovi ne jako pravilno raspoređenih i izvedenih bradavičastih izbočina. Bronca. Surduk, AMZ, inv. br. 42. Pr.72 mm (T. 3, 26).
  27. Žičani obruč daleko prebačenih krajeva. Bronca. Dalj, AMZ, inv.br. 8395. Pr.30 mm (T. 3,27).
  28. Obruč izrađen od prečke, sličan prethodnom. Bronca. Dalj–Busija, AMZ, inv.br. 6381. Pr.26 mm (T. 3,28).
  29. Obruč, sada otvoren, s tragovima loma na krajevima. Oštećen. Bronca. Dalj–Dunavski Bajer. AMZ, inv.br. 8482. Pr. 23 mm (T. 3,29).
  30. Masivni obruč zadebljanog stražnjeg dijela i suženih, čvrsto priljubljenih krajeva. Bijela legura. Dalj–Dunavska obala, AMZ, inv. br. 8486. Pr.25 mm (T. 3,30)
  31. Obruč, sada otvoren, sa tragovima loma na krajevima. Nepotpun. Lošeg stanja sačuvanosti. Željezo. Dalj–Dunavski Bajer, AMZ, inv.br. 8388. Pr. 27 mm (T. 3,31)
  32. Zatvoreni obruč s nejasno naznačenim valovitim bridom s unutarnje i mjestimično s vanjske strane. Bronca. Dalj–Dunavska obala, AMZ, inv.br. 8482. Pr.16 mm (T. 3, 32).
  33. Zatvoreni obruč neujednačene debljine. Bronca. Vukovar, AMZ, inv.br. 9954. Pr.36 mm (T. 3,33).
  34. Masivni prsten (?) neravnih rubova. Bronca. Osijek, AMZ, inv.br. 7688. Pr.25 mm (T. 3,34).
  35. Otvoreni prsten stanjenih krajeva. Na obruču su mjestimično sačuvani dvostruki okomiti urezi. Bijela legura. Dalj, AMZ, inv.br. 8513. Pr.23 mm (T. 3,35).
  36. Masivan, na prednjoj strani neznatno zadebljan prsten s dva kratka horizontalna ureza na desnom vanjskom prijevaju obruča. Bronca. Dalj, AMZ, inv.br. 8542. Pr.24 mm (T. 3,36).
  37. Otvoreni prsten suženih, ravno odrezanih krajeva kružnog presjeka. S vanjske strane obruča, duž rubova i po sredini, teku ojačana glatka rebra. Bronca. Dalj, AMZ, inv. br. 8476. Pr. 24 mm (T. 3,37).
  38. Prsten stožasto oblikovane glave sa, sada praznim, kružnim otvorom na vrhu. Od otvora prema ramenima teku po dvije duge, a iznad i ispod njega po tri kratke glatke brazdice. Nedostaje uložak. Bronca. Dalj, AMZ, inv.br. 8342. Pr.23. mm (T. 3,38).
  39. Prsten neznatno zakošenih ramena, naglašenog uzdužnog brida sa, sada praznom, kružnom zdjelčastom udubinom na zaravnjenoj plohi oštih kutova. Nedostaje uložak. Bronca. Dalj, AMZ, inv.br. 8342. Pr.28 mm (T. 3,39).
  40. Prsten naglašenih ramena. Duž prednjeg dijela obruča teku dva paralelna brida do ovalne zaravnjene plohe, na vrhu koje se nalazi – također ovalni – podignuti završni dio glave prstena. Bronca. Sv. Petar na Mrežnici, AMZ, inv.br. 9251. Pr.26 mm (T. 3,41).
  41. Prsten uskog obruča s glavom oblika deblje kružne pločice, na kojoj je – uokviren glatkim brazdicom – utisnut Kristogram. Bronca. Sremska Mitrovica, AMZ, bez inv.br. Pr.23 mm (T.3,41)
  42. Prsten širokog obruča kojemu su prednji dijelovi, uz glavu prstena, ukrašeni okomitim brazdicama i spojenim dvosmjernim kosim urezima. Kružna ili ovalna deblja pločica nosi sada nerazpoznatljivu gravuru. Oštećen. Bronca. Osijek, AMZ, inv.br. 220. Pr.24 mm (T. 3,42).
  43. Listoliki privjesak raščlanjenih rubova, s velikom prstenastom petljom za vješanje. Dubljim brazdicama koje teku do rubnih zaobljenja, postrane površine podijeljene su u poprečne segmente pokrivene okomitim urezima. Po sredini pločice razmješteno je sedam malih, rozetasto obrubljenih kružnih proboja, a u centru privjeska nalazi se veća, glatka kružna izbočina. Na udubljenim dijelovima plastično izvedenog ukrasa, sačuvana je bijela metalna prevlaka. Bronca. Dalj, AMZ, inv.br. 8450. Dulj. 30 mm (T. 3,43).
  44. Privjesak nepravilnog kružnog oblika, na donjem kraju listoliko ušiljen, s velikom postranom petljom koja se izdvaja iz površine pločice te s dva debela trna na poledini. Unutar šire narebrene rubne brazdice nalazi se četrnaest kružnih – manjih i većih – proboja, uokvirenih plastičnim, sada jako izlizanim obrubima i drugim zatvorenim formama, odijeljenima udubljenim međuprostorima. Bronca. Osijek, AMZ, inv.br. 1674. Dulj. 34 mm (T. 3,44).
  45. Polumjesečasti privjesak deformiranih krakova. Gornji dio prelazi u široku traku s dvije paralelne uzdužne brazdice, koja predstavlja nedovršenu ušicu za vješanje. Poluprizvedeni ili odbačeni komad. Bijela legura. Sisak (?), AMZ, inv.br. 6269. Dulj. 33 mm (T. 3,45).
  46. Ovalni privjesak glatke vanjske površine, s naličja udubljen. Na gornjem kraju djelomično je sačuvana prstenasta petlja, a na donjem se nalazi dugmasto zadebljanje. Oštećen. Bronca. Osijek, AMZ, inv.br. 1632. Dulj. 27. mm (T. 3,46).
  47. Privjesak u vidu sjekire sa nisko smještenim cjevastim otvorom za vješanje. Gornji dio ima formu batića, a donji je široko raskovan. Oštećen. Bronca. Dalj, AMZ, bez inv.br. Dulj. 43 mm. (T. 4,47).
  48. Privjesak u vidu ruke, ravne poledine, sa cjevastim otvorom za vješanje smještenim pri vrhu gornjeg zaobljenog kraja. Na domalom i malom prstu tragovi loma. Oštećen. Bronca. Vina Gora, AMZ, inv.br. 9296. Dulj. 58 mm (T. 4,48).
  49. Par polumjesečastih, obručasto oblikovanih privjesaka, i zaobljenog vanjskog i zakošenog uskog unutarnjeg dijela kružnog okvira. Gornji produžetak višestruko je ovijen žičanim navojima i na kraju oblikovan u petlju, kroz koju je provučen donji dio pločica, na kojima privjesci još vise. U gornjem otvoru pločice, kod prvog primjerka, sačuvan je i čavlič za fiksiranje na podlogu. Oba privjeska pod debelom su naslagom patine, oštećeni, nedostaje donji dio kod drugog primjerka. Bronca. Dalj, AMZ, inv. br. 8409. Dulj. 52 i 48 mm. (T. 4,49,50)
  51. Polumjesečasti privjesak s postranom petljom za vješanje i sa dugmasto oblikovanim, profiliranim završecima krakova. Vanjski širi dio pločice blago je zaobljen i naglašenim uzdužnim bridom odvojen od zakošenog unutarnjeg dijela, na kojemu se nalazi kružni otvor. Bronca. Dalj, AMZ, inv.br. 8410. Dulj. 56 mm. (T. 4,51)

52. Polunjesečasti, obručasto oblikovani privjesak, spojenih krakova sa slabo izraženim završnim profilacijama. Vanjski pojas privjeska je ravan, a onaj unutarnji ispod uzdužnog brida, zakošen je. Iznad gornjeg dijela pločice, ukrašenog brazdicama, izdvaja se velika postrana petlja, od koje je sačuvan prednji dio ukrašen kratkim nepravilnim poprečnim urezima. Oštećen. Bronca. Dalj, AMZ, inv. br. 8418. Dulj. 55 mm. (T. 4, 52)
53. Falusoidni privjesak valjkastog oblika. Na gornjem kraju, na stanjenom vrhu, nalazi se otvor za vješanje, a na donjem – malo proširenom dijelu zaobljenog završetka, valjak prelazi u četiri pravilna polukuglasta elementa. Bronca. Nepozn. nalazište, AMZ, inv. br. 5620. Dulj. 53 mm. (T. 4, 53)
54. Dio privjeska glatkog, poluvaljkasto zaobljenog gornjeg dijela, koji na donjem kraju prelazi u trolisni završetak. Dijelovi trolista razdvojeni su međusobno i od gornjeg dijela dubljim užljebljenjima, a svaki nosi po jedan utisnuti koncentrični kružić. Nedostaje gornji dio privjeska. Bronca. Vukovar, AMZ, inv. br. 9956. Dulj. 31 mm. (T. 4, 54)
55. Privjesak s elementom za vješanje na vrhu, koji predstavlja srednji članak zglobnog pregiba preko kojeg je ovaj komad bio vezan s gornjim dijelom veće cjeline. Pravokutni gornji pločasti dio privjeska, ukrašen trostrukim uzdužnim brazdicama, naniže prelazi u kruškoliki okvir s velikim otvorom, koji na vanjskom rubu ima tri obla nastavka. Bronca. Dalj, AMZ, inv. br. 8445. Dulj. 38 mm. (T. 4, 55)
56. Veliki privjesak s dvostruko profiliranim dugmastim donjim završetkom i s tri trna na poledini. Između postranih članaka na vrhu sačuvan je i srednji članak gornjeg nesačuvanog dijela odnosno čitav tročlani zglob veće cjeline, zajedno sa žičanom osovinom. Pločica je podijeljena unutarnjim pregradama koje oblikuju parove polukružnih i bubrežastih te jedan veći obrnuti srčoliki proboj. Polomljen. Bronca. Dalj, AMZ, inv. br. 8508. Dulj. 77 mm. (T. 4, 56)
57. Masivni privjesak (?) tri para različito oblikovanih proboja, odijeljenih radijalno usmjerenim pregradama te sa jednim probojem horizontalno pregrađenim u dvostruki otvor iznad jednostavnog, zatupljenog donjeg završetka. Postrani dijelovi pločice riješeni su u vidu glavama naniže okrenutih delfina, nazupčanih hrbata i izvijenih, trokrako oblikovanih repova. Na gornjem kraju – na sredini, iz pločice se izdvajao uski nastavak, koji je sada odlomljen. Nepotpun. Bronca. Solin, AMZ, inv. br. 901. Dulj. 61 mm (T. 5, 57).
58. Pločasta fibula u formi polumjeseca sa, sada praznim, otvorom u centralnom kružnom polju, obrubljenom nareckanim brazdicama. Oštećeni kraci, nedostaje uložak i igla. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 365. Dulj. 33 mm (T. 5, 58).
59. Pločasta kružna fibula nareckanih vanjskih bridova, sa šest rubnih nastavaka. Uokolo sada praznog centralnog otvora niže se šest rozetasto složenih, sada također praznih, nazupčanih udubina. Nedostaju ulošci. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 343. Pr. 27 mm (T. 5, 59).
60. Pločasta fibula u formi pelte. Na pločici, ukrašenoj trostrukim utisnutim kružićima, nalazi se par bubrežastih otvora. Vanjski rub nareckan je sitnim urezima, a na površini fibule sačuvana je djelomično bijela metalna prevlaka. Mehanizam za zakapčanje sastoji se od zglobne iglene naprave i poprečno postavljenog držača igle. Čavlic na zglobu je željezni. Nedostaje igla. Bronca. Kostolac, AMZ, inv. br. 9999. Dulj. 30 mm (T. 5, 60).
61. Masivna fibula s visokim poprečnim držačem igle; imala je spiralni igleni mehanizam. Na gornjem dijelu pločice nalaze se tri ovalna, a na donjem par bubrežastih proboja. Vanjski rub raščlanjen je i mjestimično nepravilno nazupčena, približno na sredini, iz njega se izdvaja par postranih izvijenih nastavaka. Rubno istaknuće na lijevom kraju predstavlja dio nosača spirale. Na površini fibule sačuvani su ostaci bijele prevlake. Oštećena, nedostaje spirala s iglom. Bronca. Osijek, AMZ, inv. br. 1705. Dulj. 38 mm (T. 5, 61).
62. Masivna pločasta nepravilna kružna fibula. Iz okvira pločice izdvajaju se tri unutarnja izvijena nastavka i tri izvijena duža kraka, koja se na sredini spajaju, tvoreći tri istovjetno oblikovana proboja. Na bridovima dužih krakova nalaze se nizovi sitnih ureza. Nedostaje ležište igle na poprečnom držaču. Bronca. Dalj, AMZ, inv. br. 12. Pr. 34 mm (T. 5, 62).
63. Rozetasto oblikovana kružna fibula s devet istovjetnih proboja odijeljenih radijalno složenim izvijenim pregradama, kojima odgovaraju vanjska rubna istaknuća. Nedostaju dvije pregrade. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 331. Pr. 36 mm (T. 5, 63).
64. Kružna fibula sa šest jednakih proboja odnosno izvijenih pregrada, koje izlaze iz vanjskog ruba pločice u vidu šiljatih istaknuća. U stjencištu pregrada utisnut je dvostruki kružić. Nedostaje dio ruba i jedne pregrade. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 332. Pr. 38 mm (T. 5, 64).
65. Kružna fibula s križno postavljenim pregradama koje u vidu kratkih nastavaka prelaze preko vanjskog ruba, raščlanjenog šiljatim istaknućima. Na pločici se nalaze četiri istovjetna proboja, u koja ulaze unutarnji rubni i izvijeni nastavci. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 330. Pr. 37 mm (T. 5, 65).
66. Fibula komponirana od dva istovjetno oblikovana, ali obrnuto postavljena elementa. Oštećena. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 348. Dulj. 40 mm (T. 5, 66).
67. Asimetrična fibula s dva proboja različitog oblika i sa produžetkom koji pločici daje posebnu formu. Oštećena. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 393. Šir. 29 mm (T. 5, 67).
68. Tri fibule slično dizajniranih pločica. Kod prve je oblik najjednostavnije riješen, dok se druge dvije, jednako koncipirane, razlikuju samo po vanjskim izvijenim rubnim nastavcima, koje ima treći primjerak. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 336, 300, 342. Dulj. 43, 42, 38 mm (T. 5, 68-70).
70. Tri fibule slično dizajniranih pločica. Kod prve je oblik najjednostavnije riješen, dok se druge dvije, jednako koncipirane, razlikuju samo po vanjskim izvijenim rubnim nastavcima, koje ima treći primjerak. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 336, 300, 342. Dulj. 43, 42, 38 mm (T. 5, 68-70).
71. Asimetrična, blago zaobljena fibula sa dva različito oblikovana kraka. Ukrašen na pločici tvore dva niza od po tri trokutne udubine, koje su nosile emajl te dvostruki koncentrični kružići, utisnuti na rombičnim poljima između udubina. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 5280. Dulj. 30 mm (T. 6, 71).
72. Kružna fibula tululasto oblikovanog, visokog izbočenog centralnog dijela, na koji se nastavljaju četiri istovjetna kružna kraka, u kojima se nalaze udubine za emajl. Bronca. Dalj, AMZ, bez. inv. br. Pr. 35 mm (T. 6, 72).
73. Pločasta fibula polumjesečasto dizajnirane pločice s krakima u vidu ptičjih glavica. U velikom unutarnjem ležištu, obrubljenom ojačanim rubom, sačuvani su ostaci crvenog emajla. Nedostaje igla. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 502. Dulj. 36 mm (T. 6, 73).
74. Pločasta fibula u vidu zeca. Na pločici se nalazi više različito oblikovanih udubina za emajl ispunu. Bronca. Novi Banovci, AMZ, inv. br. 7456. Dulj. 26 mm (T. 6, 74)
75. Omega fibula nazupčanog uzdužnog brida. Krajevi obruča stanjeni su i sviženi prema van, a imaju konično oblikovane završetke. U unutarnjim prevojima krajeva učvršćena su jednostruka dugmad polukuglastih glavica, kojima je donji dio raskovan u širu pločicu. Ušica igle, raskovana u tanku

- trakastu pločicu i ukrašena dvostrukom okomitom brazdicom, svijena je na naličje. Bijela legura. Dalj, AMZ, inv. br. 8492. Pr. 25. mm (T. 6,75).
76. Omega kopča glatkog obruča, poput prethodne. Lijevi kraj ima bikonično oblikovani završetak, desni je oštećen. Nedostaje igla odnosno trn. Bronca. Čadavica, AMZ, inv. br. 271. Pr. 49 mm (T. 6,76).
77. Velika omega kopča pločastog obruča, koji je s lica ukrašen točkastim nizovima uz rubove i nizom većih udubina po sredini. Ukrašen je neprecizno otisnut, točke rubnih nizova imaju nepravilan razmak, a oblik otisaka središnjeg niza kreće se od polukružnog do oblika sličnog klepsidri. Krajevi obruča naglo su stanjeni, a onaj sačuvani, priljubljen uz obruč, ima jednostavan završetak i odozgo je višestruko profiliran. Ušica trna ima formu prstenaste petlje. Nedostaje lijevi kraj obruča i donji dio trna. Bronca. Dalj-Posošja, AMZ, inv.br. 9989. Pr. 76 mm (T. 6,77).
78. Omega kopča sa djelomično tordiranim obručem. Na prijelazu u krajeve, obruč poprima presjek blizak kvadratnom, a završeci su mu stanjeni i cjevasto svijeni na vanjsku stranu. Nedostaje trn. Bronca. Kalnik, AMZ, inv.br. 9293. Pr. 42 mm (T. 6,78).
79. Prstenasta kopča glatkog obruča. Krajevi su stanjeni i cjevasto svijeni na gornju stranu obruča. Otvorena ušica trna trakasto je raskovana i ovlažno svijena oko obruča. Bronca. Dalj, AMZ, inv. br. 8357. Pr. 46 mm (T. 6,79).
80. Prstenasta kopča kao prethodne. Nedostaje trn. Bronca. Vinkovci, AMZ, inv. br. 1950. Pr. 44 mm (T. 6, 81).
81. Prstenasta kopča kao prethodne. Nedostaje trn. Bronca. Vinkovci, AMZ, inv.br. 1950. Pr. 44 mm (T. 6,81).
82. Prstenasta fibula sa korodiranim ostatkom ušice željezne igle na obruču. Nedostaje igla. Bronca. Dalj, AMZ, inv. br. 15593. Pr. 26 mm (T. 6,82).
83. Mala predica četvrtaste forme sa unutar povijenim stranama okvira i s dugmastim završecima na vanjskim kutovima. Iz prečke sa središnjim prekidom, u koji je nalijegao trn, izdvajaju se dva postrana članka zglobnog pregiba. Nedostaje trn i pločica za fiksiranje predice. Bronca. Nepozn. nalazište, AMZ, bez inv.br. Dulj 25. mm (T. 6,83).
84. Minijatura predica izduženog okvira pravokutne forme, koji u donjem dijelu – ispod para vanjskih rubnih istaknuća – prelazi u oblu formu. Ispod otvora za fiksiranje predice nalazi se trn, pričvršćen žičanom osovinom. Bronca. Nepozn. nalazište, AMZ, inv.br. 5594. Dulj. 22 mm (T. 6,84).
85. Predica jednostavnog oblog okvira, sva pod debljom naslagom korozije. Nedostaje trn i pločica za fiksiranje predice. Željezo. Dalj–Dunavski Bajer, AMZ, inv. br. 8388. Dulj. 27 mm (T. 7,85).
86. Moguća predica. Ovalna, lagano zaobljena pločica, na poledini ima odmaknutu okomitu prečku. Prednji dio pločice raščlanjen je na srednji srčoliki i na postrane, jako izvučene krakove, koji se pri kraju račvaju, obrazujući otvorene proboje. Na površini je mjestimično sačuvan ukras od paralelnih i ukrašenih ureza. Bronca. Osijek, AMZ, inv. br. 1694. Dulj. 35 mm (T. 7,86).
87. Završni okov sastavljen od pravokutne gornje pločice, od poluvaljkastog uleknutog srednjeg dijela te od polumjesečaste donje pločice izvučenih krakova. Na gornjem kraju okova nalaze se dva kružna otvora, a na donjem jedan. Oštećen. Bronca. Dalj, AMZ, inv.br. 8522. Dulj. 43 mm (T. 7,87).
88. Dio završnog okova, sastavljen od ovalne pločice sa središnjom perforacijom i od višestruko profiliranog, zadebljanog i zaobljenog donjeg dijela s polukuglastim završetkom. Bronca. Dalj, AMZ, inv. br. 8389. Dulj. 33 mm (T. 7,88).
89. Završni okov pločastog, pravokutnog gornjeg dijela sa djelomično sačuvanim nazupčenjem rubova. Izduženi i zadebljani srednji dio, sa naznačenim uzdužnim bridovima i sa jednim poprečnim isječkom na najužem dijelu, završava glatkom profilacijom, a donji završni dio okova ima formu pločice, zaobljenjima razvedenih vanjskih rubova. Na gornjoj pločici, ali ne na sredini te na završnoj pločici, ispod horizontalne profilacije, nalaze se otvori sa – djelomično ili u cijelosti – sačuvanim čavličima za pričvršćivanje na podlogu. Bronca. Vina Gora, AMZ, inv.br. 9295. Dulj. 50 cm (T. 7,89).
90. Pravokutni okov sa jednim trnom pri vrhu, s naličja, pod koje naniže neznatno sužena pločica prelazi u stepenasto spuštenu, uski, povijeni, a sada oštećeni završni dio. Uokviren ojačanim glatkim obručom, na sredini pločice nalazi se pravokutni otvor s ostacima polomljenih pregradaka, koji su oblikovali niz malih proboja. Nepotpun. Bronca. Dalj, AMZ, inv.br. 8446. Dulj. 47 mm (T. 7,90).
91. Završni okov izdužene forme sa dva trna na poledini. Pločica je pravokutna, razvedenih bočnih i zaobljenog glatkog donjeg ruba, koji zatvara jedan veći bubrežasti proboj, a iznad kojeg se nalaze još dva para okomitih manjih proboja istog oblika. Bronca. Nepozn. nalazište, AMZ, inv.br. 7408. Dulj. 42 mm (T. 7,91).
92. Limeni okov četvrtaste forme, sa dva lica: u sadašnjem stanju sačuvanosti izgleda da se radi o dvije pločice, prednjoj i stražnjoj, koje ne pokazuju tragove elemenata za pričvršćivanje. Na gornjem, izdvojenom dijelu pločice, nalazi se prikaz para ptica smještenih oko posude s ručkama, uokviren gustim perlastim nizom. Donji, četvrtasti dio, obrubljen zbijenim nizom ovalnih izbočenja, pokriven je mrežom istaknutih brazdica, koje površinu dijele na kvadratna polja. Čitav ukras plastično je izveden. Komad je oštećen, lim je mjestimično izgužvan; priljubljen na naličje, u donjem desnom kutu sačuvan je komadić stražnje pločice (vel. 18x11 mm) s identičnim ukrasom. Bronca. Nepozn. nalazište, AMZ, inv.br. 5726. Dim. 42 x 33 mm (T. 7,92).
93. Završni limeni, cjevasto oblikovani okov, na dva duža poteza ukrašen gustom mrežom ukrštenih kosih brazdica. Bronca. Sisak (?), AMZ, inv.br. 6202. Dulj. 43 mm (T. 7, 93).
94. Dva okova približno kruškolike forme, različitog poprečnog i presjeka i debljine. Glatke pločice, kod većeg primjerka s blago naznačenim uzdužnim bridom, imaju dugmaste završetke. Bronca. Dalj, AMZ, inv. br. 8437, 8522. Dulj. 26,35 mm (T. 7,94,95).
95. Ovalni okov širokog rovnog okvira s velikim trolisno oblikovanim postranim nastavcima, ukrašenima utisnutim koncentričnim kružnicama. Na sredini okvira izdiže se glatki bukl, a na krajevima pločice, s naličja, nalaze se dva trna. Bronca. Dalj, AMZ, inv. br. 8522. Dulj. 37 mm. (T. 7,96).
97. Ovalni okov rovnog okvira, podijeljenog u mala polja, izdvojena ukrasom dvosmjernih kosih brazdica i odijeljena oblinama raščlanjenog vanjskog ruba. Unutarnji oval pločice podijeljen je u dva glatka izdignuta dijela šiljatih krajeva. Na sredini pločice, u ravnini vanjskog ruba, nalazi se kružna perforacija. Oštećen. Bronca. Osijek, AMZ, inv. br. 1693. Dulj. 39 mm (T. 8, 97).
98. Masivna pločica s velikom uglatom petljom za pričvršćivanje na poledini. Na pločici s narečkanim vanjskim rubovima nalaze se četiri istovjetna bubrežasto oblikovana proboja. Bronca. Surduk, AMZ, inv.br. 19???. Pr. 52 mm (T. 8,98).
99. Dugme sa kružnom, sada oštećenom pločicom, koja je izvorno nosila ukras. Na poledini se nalazi okomito postavljena pločica sa kružnim otvorom. Bronca. Dalj, AMZ,

- inv.br. 8373. Pr. 15 mm (T. 8,99).
100. Dugme sa masivnom četvrtastom pločicom i debelim dužim trnom, na kraju široko raskovanim. Na sredini pločice nalazi se uzdužno uleknučje. Bronca. Osijek, AMZ, inv.br. 1708. Dulj. 16 mm (T. 8,100).
  101. Kružna pločica glatkog vanjskog okvira, iz kojeg se uzdiže centralni bukl sa utisnutim trogim ukrasom. Na poledini ravnog okvira nalaze se dvije zaobljene petlje. Oštećena. Bronca. Osijek, AMZ, inv.br. 1933. Pr. 26 mm (T. 8,101).
  102. Masivna kružna pločica, debelog, okomito narebrenog vanjskog ruba, s dvije duge, okomito postavljene plosnate prečke na poledini, koje na krajevima imaju kružne otvore. Uz kružni otvor u središtu pločice, radijalno su raspoređene duže i kraće brazdice, od kojih svaka druga završava točkastom udubinom. Oko njih kontinuirano teku dvije međusobno isprepletene valovite žljebaste brazde, koje zatvaraju mala ovalna polja sa točkastom udubinom u središtu. Čitav ukras duboko je utisnut. Bronca. Nepozn. nalazište, AMZ inv.br. 6420. Pr. 27 mm. (T. 8,102).
  103. Zatvoreni ovalni okvir na koji se nastavljaju dva postrana članka zglobne naprave. Dio veće cjeline. Bronca. Dalj, AMZ, inv.br. 8465. Pr. 24 mm (T. 8,103).
  104. Kružna karika s dvočlanim dijelom zglobnog pregiba, koji se izdiže iz obruča, u ravnini s njim. Bronca. Sisak (?), AMZ, bez inv.br. Pr. 22 mm (T. 8,104).
  105. Masivan primjerak s kružnim otvorom u gornjem pločastom dijelu. Na donjem, s lica jastučasto zaobljenom dijelu – blago naglašenih bridova – nalazi se bočni otvor. Stražnja pločica donjeg dijela je oštećena. Nepotpun. Bronca. Sisak (?), AMZ, inv.br. 6169. Vis. 24 mm (T. 8,105).
  106. Karika (?) cjevasto svijena, suženih otvorenih krajeva i širokih, okomito posuvraćenih rubova. Bronca. Sisak (?), AMZ, inv.br. 6355. Dulj. 22 mm (T. 8,106).
  107. Karika načinjena od uske presavijene prečke, kojoj su krajevi široko i tanko raskovani, a na svakom se nalazi kružni otvor za pričvršćivanje. Napukla i oštećena. Bronca. Dalj, AMZ, inv.br. 8480. Dulj. 31 mm (T. 8,107).
  108. Duga presavijena traka malo proširenih krajeva s kružnim otvorima. Bronca. Sisak (?), AMZ, inv.br. 6766. Dulj. 32 mm (T. 8,108).

LITERATURA

- ALFÖLDI, M., 1958, "Schmuchschen". U: grupa autora, "Intercisa (Dunapentele) II, Geschichte der Stadt in der Römerzeit", *AH XXXVI*.
- ANTIČKA BRONZA u Jugoslaviji, *Katalog*, Narodni muzej Beograd, Beograd.
- BÖHME, A., 1972, "Die Fibeln der Kastelle Saalburg und Zugmantel", *SaalbJahrb* 5, XXIX.
- BOJOVIĆ, D., 1983, "Rimske fibule Singidunuma", Muzej grada Beograda – Serija zbirke i legati XII, Beograd.
- BOJOVIĆ, D., 1985, "Rimska sitna bronzana plastika u muzeju grada Beograda, *Godišnjak grada Beograda XXXII*, Beograd: 19–48.
- BRČKOVA, M., 1963, "Njakoliko neizdadeni fibuli ot Arheološkieskija muzej v Sofija", *Arheol.Sof* V/2.
- BRUNSMID, J., 1913–1914, "Antikni figuralni bronsani predmeti u Hrvatskom narodnom muzeju u Zagrebu", *VHAD* n. s. XIII: 207–268.
- BUCHEM, H.J.H., 1941, "Fibulae van Nijmegen I. Inleiding en kataloog", *Bouwsteenen voor een Geschiedenis van Nijmegen* 3.
- BUDJA, M., 1979, "Kovinske zapestnice v rimskih grobovih Slovenije", *AVes* XXX.
- BULLINGER, H., 1969, "Spätantike Gürtelbeschläge" – Typen, Herstellung und Datierung", *DissArchGand* XII.
- BURGER, A. Sz., 1979, "Das spätromische Gräberfeld von Somogyoszil", *FonArchHung*.
- BEITNER, A., 1962, "Figürlich verzierte Bronzen von Kastell Zugmantel", *SaalbJahrb* XX.
- CERMANOVIĆ-KUZMANOVIĆ, A., 1975. U: grupa autora, "Antička Duklja nekropole", Cetinje.
- CERMANOVIĆ-KUZMANOVIĆ, A., 1984, "Tekija" (Transdierna), neka razmatranja", *Starinar* XXXIII-XXXIV.
- COROLLA, 1979, Corolla memoriae Josepho Brunšmid dicata, *Izdanja HAD* 4, Vinkovci.
- DOMBAY, J., 1957, "Kesoromai Temetok Baranyaban", *JPME*.
- ETTLINGER, E., 1975. "Die römische Fibeln in der Schweiz", *HandbSRM*.
- FRISCH, T.G., 1949, "Pierced bronzes". U: grupa autora, "The Excavation at Dura-Europos IV, 1. – The Bronze Objects", Oxford.
- ILIRI DAČANI, 1971. Iliri i Dačani, *Katalog*, Narodni muzej Beograd, Beograd.
- JOVANOVIĆ, A., 1978, "Nakit u rimskoj Dardaniji", *DissMonB* XXI.
- KELLNER, I., 1985, "Rimski građevni ostanci na Iliđzama kod Sarajeva", *GZM* VII.
- KOŠČEVIĆ, R., 1991. Antička bronca iz Siska. Umjetničko-obrtna metalna produkcija iz razdoblja rimskog carstva, Zagreb.
- KURITSCHER, J.W. i FRANKFURTER S., 1894, *Führer durch Carnuntum*, Wien.
- MANO-ZISI, D., 1957, Nalaz iz Tekije, Narodni muzej Beograd, Antika II, Beograd.
- MIHOVIĆ, K., 1979, "Prstenje i naušnice rimskog doba Slovenije", *AVes* XXX.
- NAKIT, 1983, Nakit skozi arheološka obdobja, *Katalog*, Pokrajinski muzej Ptuj, Ptuj.
- NEDVED, B., 1981, "Nakit rimskog razdoblja". U: grupa autora, "Nakit na tlu sjeverne Dalmacije od prapovijesti do danas", Zadar.
- PÁTEK, F., 1942, "Verbreitung und Herkunft der römischen Fibeltypen von Pannonien", *DissPann* II, 19.
- PETRU, S., 1972, "Emonske nekropole (odkrite med leti 1635–1960)", *KatMon* 7.
- PETRU, S. i PETRU, P., 1978, "Neviodunum (Drnovo pri Krškem)", *KatMon* 15.
- RADNOTI, A., 1957, "Gebrauchsgeräte und Gegenstände aus Bronze". U: grupa autora, "Intercisa (Dunapentele) II, Geschichte der Stadt in Römerzeit", *AH XXXVI*.
- RIEGL, A., 1927, *Spätromische Kunstindustrie*, Wien.

- SAKAR, V., 1970, "Roman Imports in Bohemia", *FonArchPra* 14.
- SELLEY, I., 1939, "Les bronzes émaillés de la Pannonie romaine", *DissPann* II, 8.
- SIMON, H.G., 1977, "Die Funde aus dem Bereich der Sumpfrücke bei Bickenbach (Kreis Darmstadt)", *SaalbJahrb* XXXIV.
- SIVIC, I., 1983, "Kovinski in košćeni predmeti". U: grupa autora, "Starokršćanski center v Emoni", *KatMon* 21.
- TOLL, N.P., 1949, "Fibulae". U: grupa autora, "The Excavation at Dura-Europos IV, 1. – The Bronze Objects", Oxford.
- ULB, H., 1982, "Die archäologische Erforschung der Severinsorte und das Ende der Römerzeit im Donau-Alpen-Raum". U: grupa autora, "Severin zwischen Römerzeit und Völkerwanderung, Linz.
- ULBERT, G., 1959, "Die römische Donau-Kastelle Aislingen und Burghöfe", *Limesforsch* 1.
- ULBERT, G., 1969, "Das frühromische Kastell Rheingönheim", *Limesforsch* 9.
- UNZ, C., 1974, "Römische Funde aus Windisch im ehemaligen Kantonalen Antiquarium Aarau", *JahresberGPV* 1973.
- WALKE, N., 1965, "Das römische Donaukastell Straubing – Sorviodurum", *Limesforsch* 3.
- WERNER, J., 1941, "Die Beiden Zierscheiben des Thorsberger Moorfundes", *RömGermFor* 16.

Summary

ROMAN PROVINCIAL METAL OBJECTS: A CONTRIBUTION TO KNOWLEDGE OF THEIR FORM

Somewhat more than one hundred examples of small metal objects of every day use, mostly from the Roman province of Pannonia, are analyzed in this article. These objects, in the collection of the Archaeological Museum in Zagreb, are chance finds discovered in the past. They are mainly bronze, along with a few examples of alloys and iron, of which some are fragmentary or by themselves represent fragments.

Bracelets (Pl. 1; Pl. 2, Pl. 3, 26)

These are present in various forms. Example no. 1 belongs to a type of open wire bracelet with a hook and eye closure common in the 3rd and 4th centuries and later. Example no. 2 is of type of tapering bracelet with overlapping ends from the 1st and 2nd centuries. The remaining examples on Pl. 1 represent probable sections of bracelets. Late Roman fragments consist of a banded circlet (no. 11), serpentine and other zoomorphic bracelets and their derivatives (11–21), and forms 22–26. Example no. 25 cannot be specifically classified within a span of our centuries, and neither can various examples of simple circlet forms (Pl. 3, 29–33), among which no. 30 probably represents some type of appliqué element.

Rings (Pl. 3, 34–42)

These consist of examples which cannot be precisely classified within the Roman period (nos. 34–37), of which nos. 35 and 37 could perhaps be late Roman, and examples 38–40 from the 3rd century, as well as derivatives of the so-called Syrian type – the seal ring (no. 41) with a Christogram and no. 42, from the fourth century and later.

Pendants (Pl. 3, 43, 46; Pl. 4, Pl. 5, 57)

This term refers to jewellery used on the body (nos. 43, 45–47, 53), of which no. 45 represents an unfinished pendant of lunular form. Further examples consist of nos. 49–52 from a set of horse equipment, which also includes examples 48–50, 51–52, and 55–57. The remaining examples have floral forms (nos. 43–44) or were made in the form of axes and hands/arms (nos. 47–48), as well as phallic (53) and other forms, based on various decorative elements of the openwork examples nos. 56 and 57. Nos. 43, 44, 46 and 53 cannot be precisely classified chronologically within the span of the Roman period. No. 55 belongs among forms of the 1st–2nd century, no. 54 is probably related to a form from the 2nd century, and examples 49–52 belong or probably belong to forms of the 2nd century onwards, while no. 45, nos. 47–48, and those with perforations (nos. 56–57) would probably be assigned to the 2nd and 3rd centuries.

Fibulae (Pl. 5 58–70; Pl. 6).

These consist, in addition to lunular (no. 58) and discoid (no. 59) forms, of pelta and other forms with pairs of kidney-shaped perforations (nos. 60–61), as well as symmetrical and asymmetrical forms of openwork fibulae with similarly inserted ornamental motifs (nos. 62–67) and S-shaped fibulae. Nos. 71–74 represent enamelled fibulae, of which the first (of asymmetrical form) had further a gently everted plate, while the second was conical, the third lunular, and the fourth zoomorphic (rabbit form). The remaining examples, nos. 75–82, are omega type fibulae or penannular pins or brooches. Fibulae nos. 58, 59 and 71 are early forms from the 1st century with continuity into succeeding centuries, while nos. 72–74 would be assigned to the 2nd century and later. Fibulae nos. 60–70 represent variants of the 2nd and 3rd centuries, although no. 60 could be somewhat earlier. Fibula no. 75 can be classified among examples such as

appear from the 1st century onwards, continuing into the 3rd century and later. Example no. 76 could be placed in the span from the end of the 2nd century to the second half of the 3rd century, although the type itself continues much longer. No. 78 belongs in the framework of the 2nd–4th centuries. Examples nos. 79–82 may be classified among the products of the 3rd–4th centuries, and pin no. 77 may be assigned to the late Roman period.

Buckles (Pl. 7, 83–86)

The term buckles refers to three types here: a rectangular twopart buckle (no. 83) which belongs among 1st century forms, an elongated single-part buckle (no. 84) of a form which is generally classified to the 2nd and 3rd centuries, and buckle no. 85 with an oval frame, such as are common in the 3rd and 4th centuries and later. The fourth example, no. 86, with an open plate and a bar on the back is conditionally classified among buckles and also conditionally dated to the framework of the 3rd and 4th centuries.

The last group consists of plates or mounts, regardless of the place and manner of their application or utilization, as well as various utilitarian elements – chains, clamps and similar items.

Examples 87, 89 and 91 are belt strap mounts, of which no. 89 could probably be late Imperial, and no. 87 middle Imperial, while no. 91 can be classified to the period of the 3rd and 4th centuries. The function of a belt strap for no. 90 is uncertain, as in the chronological assignment, but it is probably a terminal plate from the second half of the 2nd or the 3rd century. Hypothetically classified as late Roman, example no. 92 also represents a terminal decorative sheet-metal plate. Unused example no. 93, a belt strap terminal element, appears earlier than such later examples common in the late Roman period. Decorative plates nos. 94–95 are conditionally placed in the 2nd and 3rd centuries, i.e. the middle Imperial period, because of their neutral appearance, as were also nos. 96–97 because of the lack – in their production or ornamentation – of characteristic details which would signal a specific chronological framework, and additionally plate no. 98, composed of four pelta, for which such a dating has also been confirmed at other sites. The small buttons nos. 99–100 would be classified into the general framework of the 1st–3rd centuries, and the belt clasp no. 101 should be considered to be from the earlier Roman period. Example no. 102 can be suggested, on the basis of a specific type of ornamentation, to belong to the 2nd and 3rd centuries, but the question of its specific dating as well as function remain open at present. For the remaining examples (nos. 103–108) which served for suspending other objects or represented hanging sections on object to which they were attached by a tripartite moveable joint (nos. 103–104), or were the connective sections themselves (no. 105), clasps (no. 106) or links on vessels for applying handles (no. 107) and similar examples, a specific chronological classification within the Roman period cannot be determined.

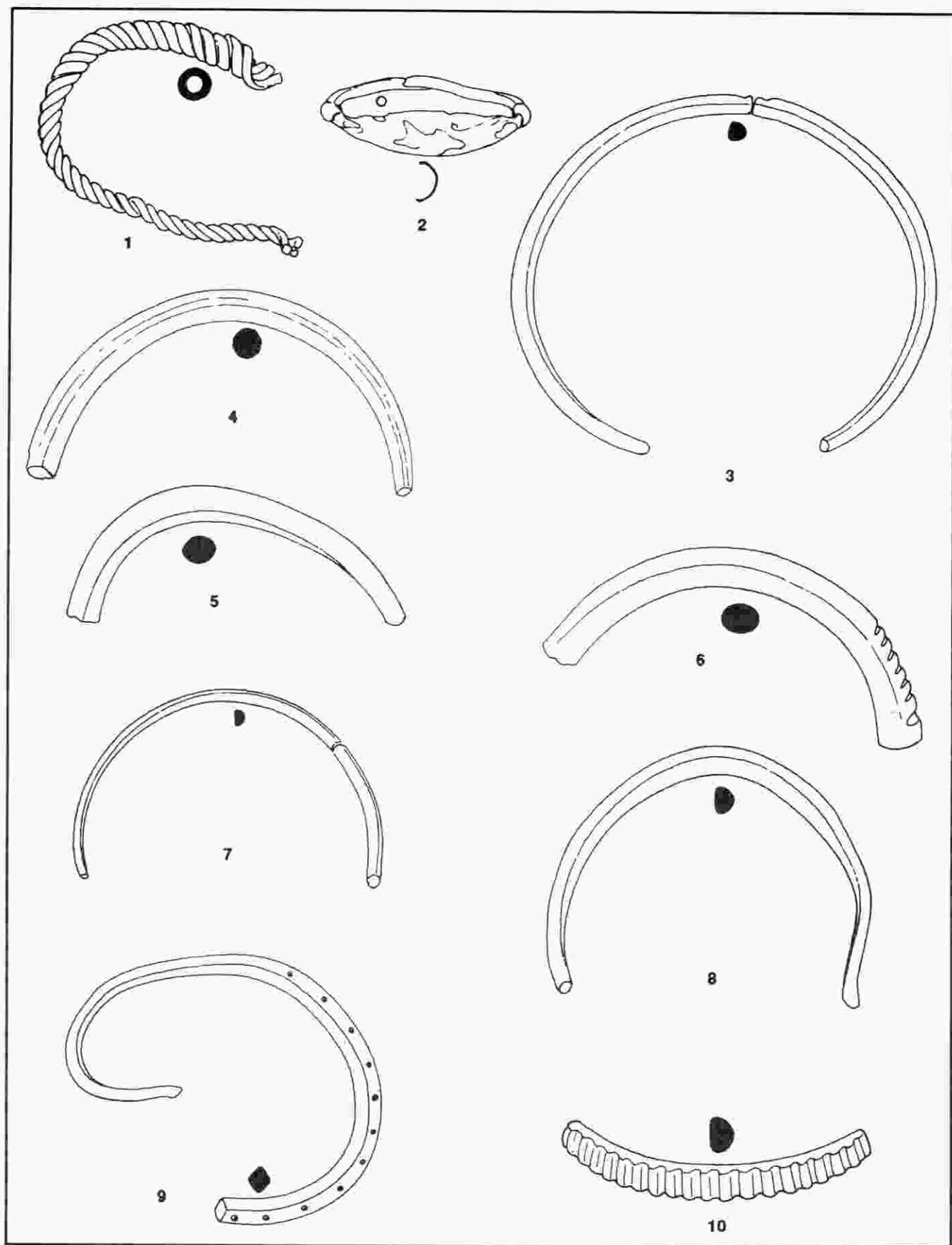
In place of a conclusion about the described objects, it is necessary to repeat that these are chance finds with only a possible, fairly relative chronological classification. Most examples are from the late Roman period, but earlier forms from the middle Imperial period are also represented. In addition to bracelets and fibulae, which are most numerous, the group also includes other examples of jewellery, such as rings and pendants, as well as belt elements and decorative parts of horse equipment (nos. 49–52, 55, 57, 98), of which some are more luxurious examples of commonly produced cast items (no. 56) or individually manufactured well stamped sheetmetal products of various purpose (no. 92).

In general, all of these objects represent fairly standard finds for other provinces as well in terms of type, but they exhibit variations in terms of form, introducing new forms into the repertory known to date. They would be much more valuable, of

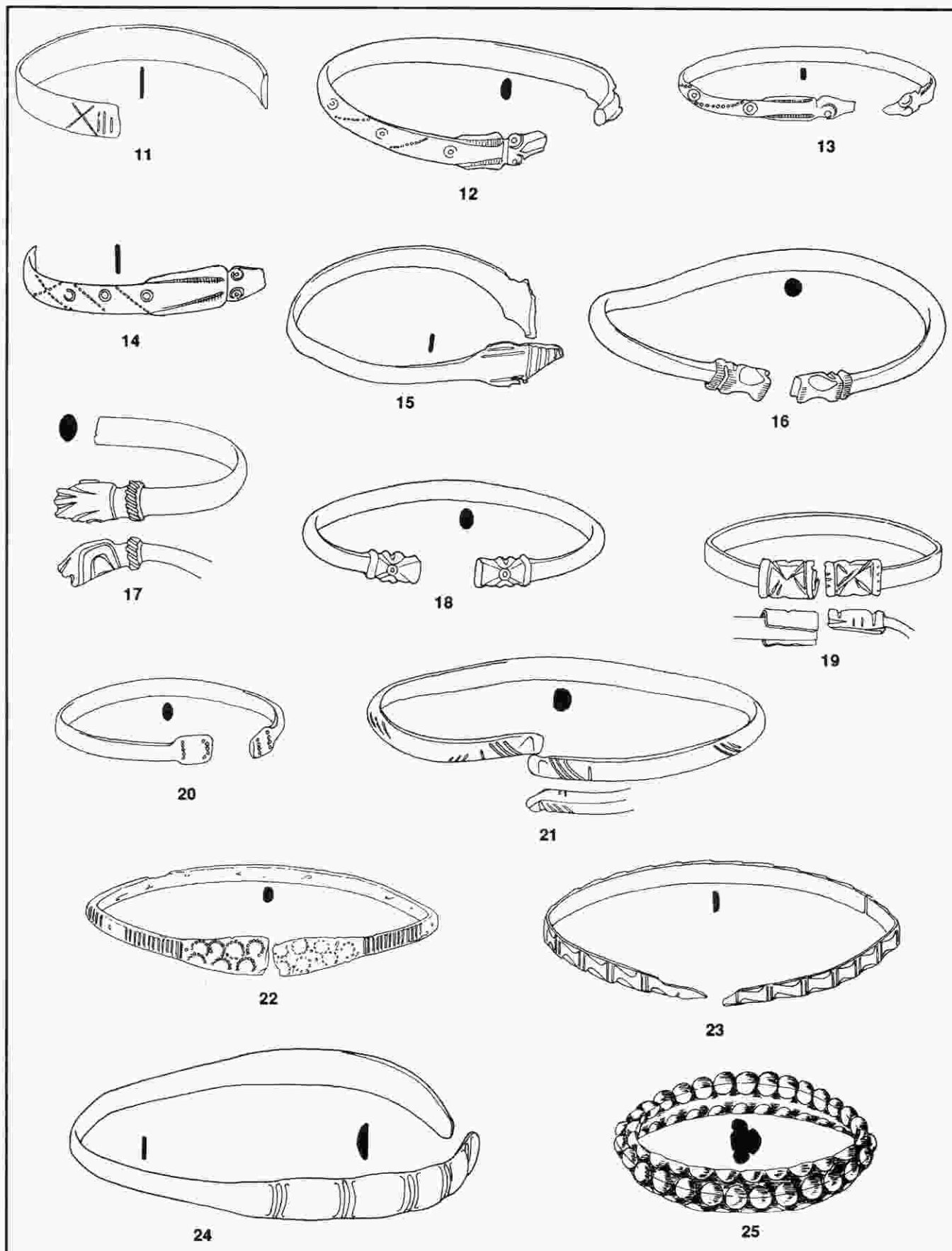
course, if they had a provenience of closed units with reliable stratigraphy. In the present form, their value as data is considerably lessened. As is noted in the title, the purpose of this work is the publication of archaeological metallic material as a part of a foundation for a future an eventual more encompassing typology, which these forms would certainly supplement to a considerable extent. However, their publication could simultaneously encourage and set in motion the difficult job of solving the puzzle of the purpose, utilization and manner of use of individual categories of these provincial products. Aid in solving these and similar significant problems within the field will be possible mainly through systematic field investigation, but also to a great extent through the presentation of material from the collections of our museums. This contribution should be understood and interpreted in reference to this.

Translated by

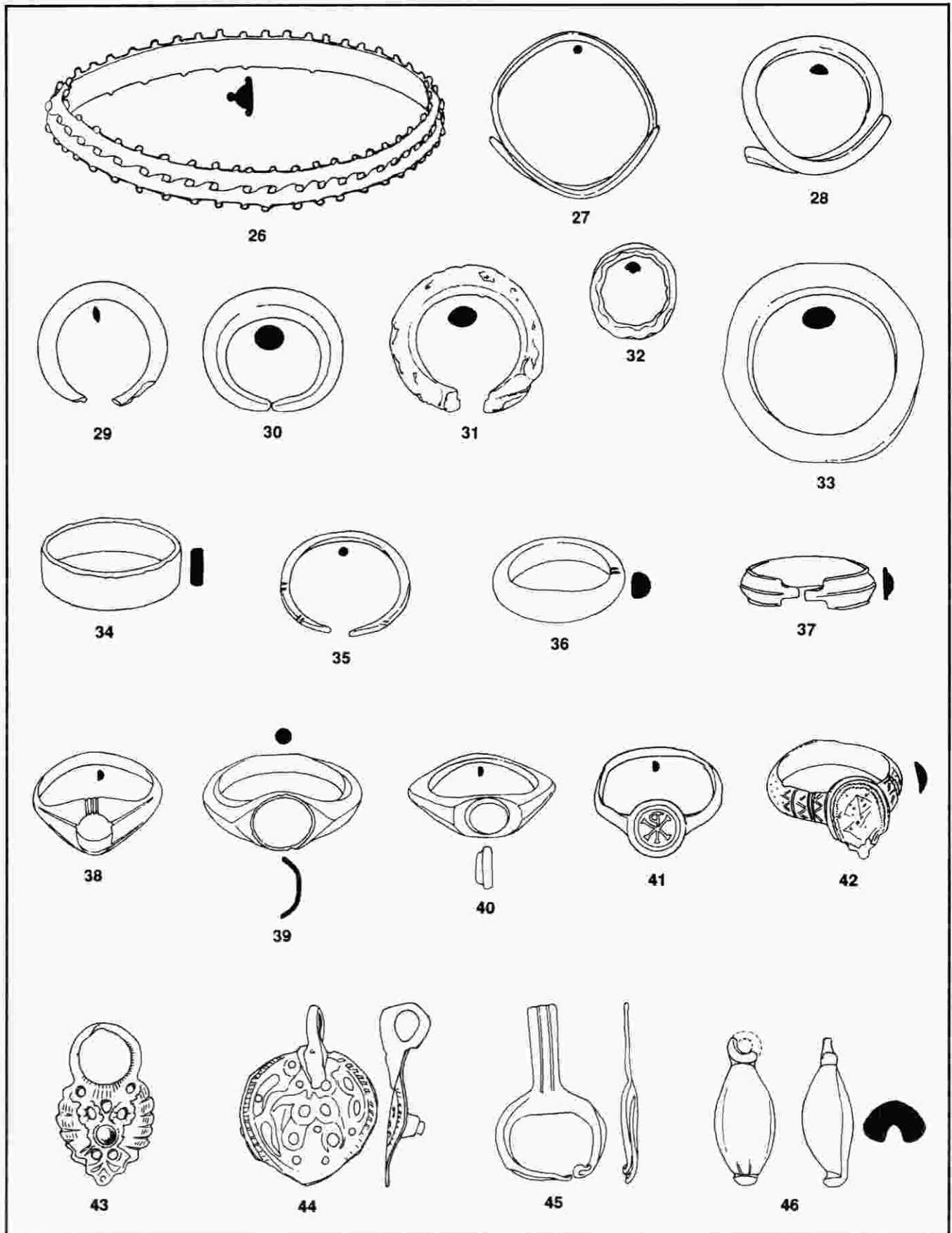
Barbara SMITH-DEMO

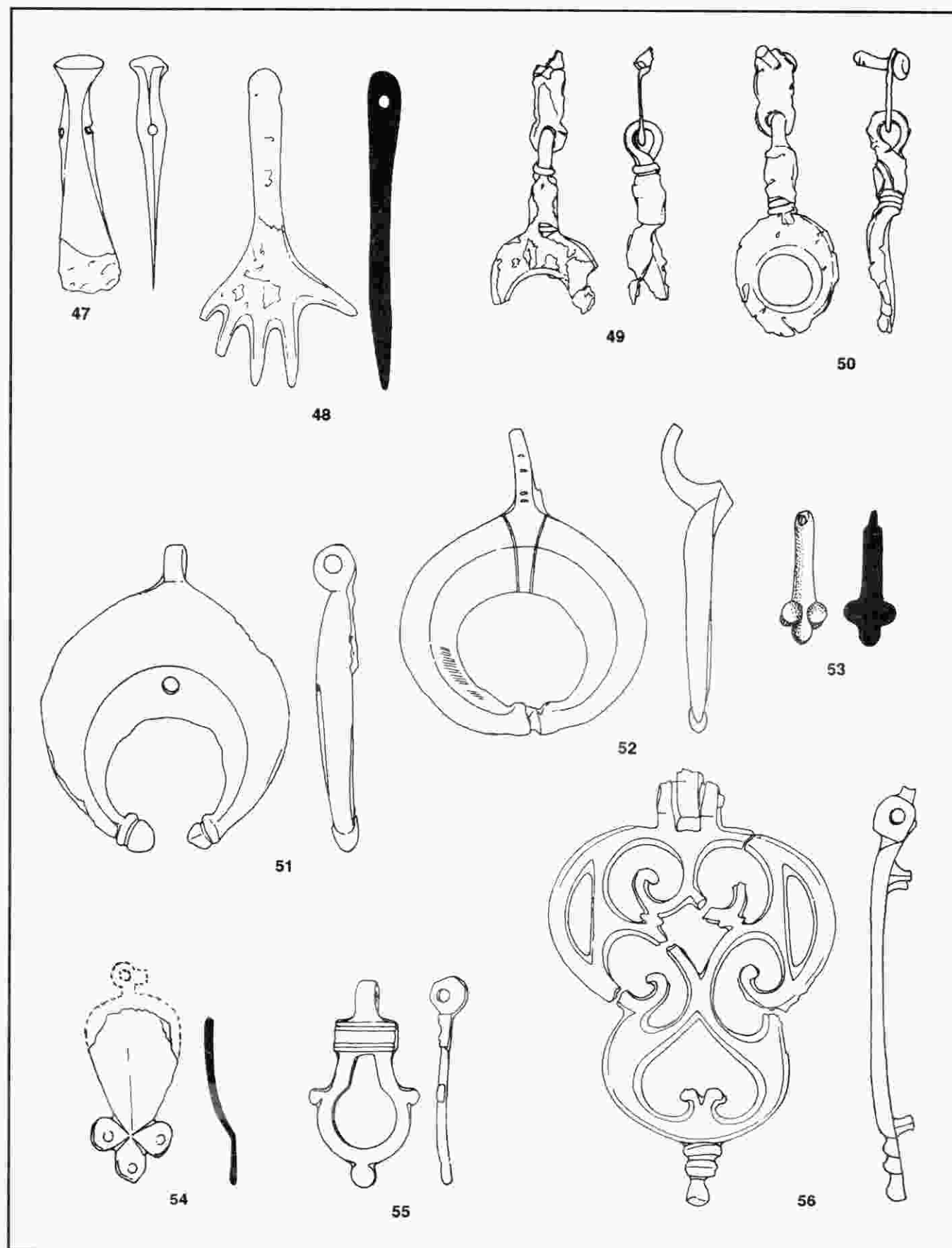
T. 1. Vukovar (1, 5, 6), Kalnik (2), Osijek (3), Vinkovci (4), Dalj (7–10). Mjerilo: 1:1. Crteži: REMZA KOŠEVIĆ.

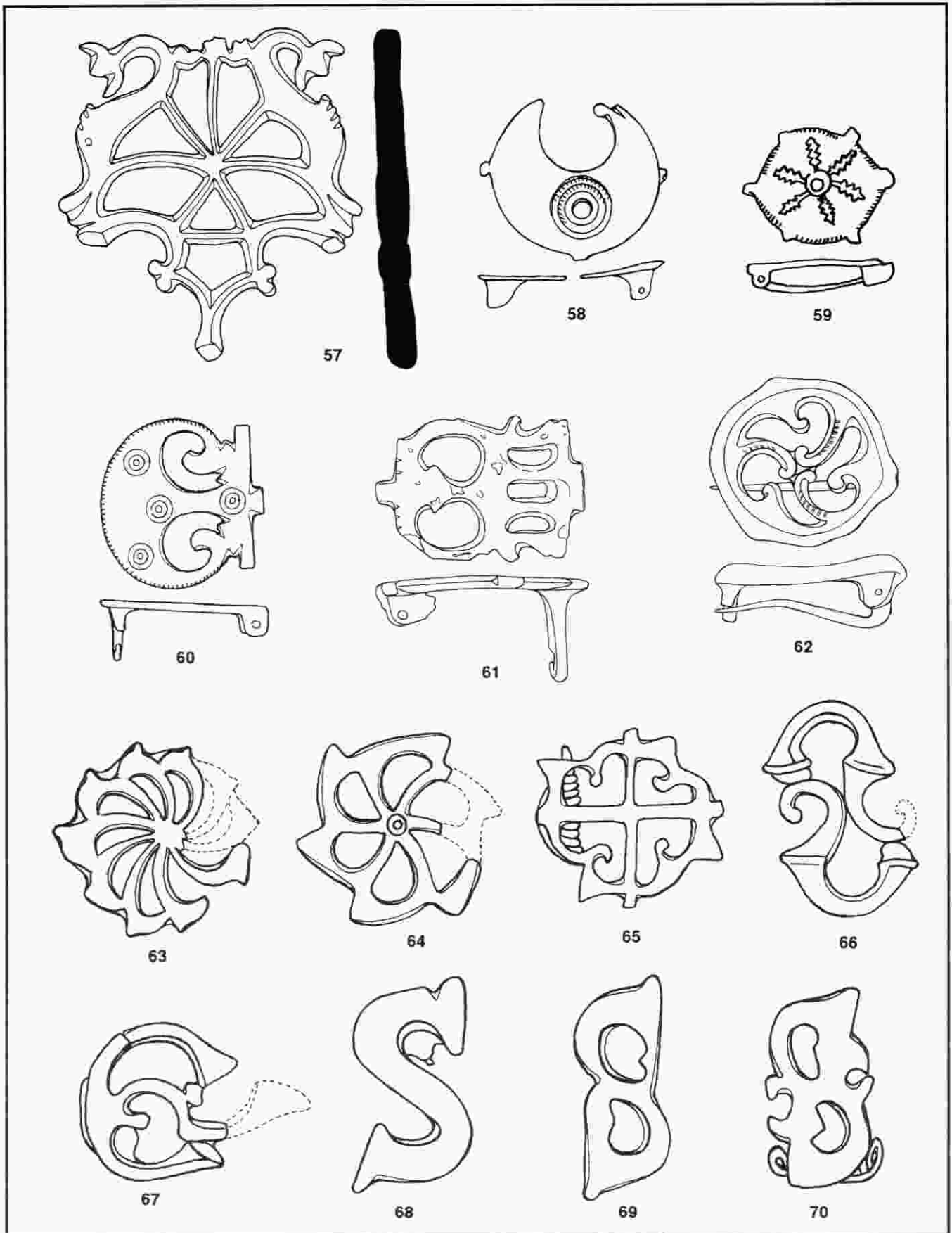
T. 2. Vinkovci (11, 22), Surčin (11, 13), Novi Banovci (14–16, 18, 20), Resnik (17), Kostajnica (19), Osijek (21), Kalnik (23), nepoznato nalazište (24), Plješivica (25). Mjerilo: 1:1. Crtež: REMZA KOŠEVIĆ.

T. 3. Dalj (27–32, 35–39, 43), Vukovar (33), Osijek (34, 42, 44, 46), Sv. Petar na Mrežnici (40), Sremska Mitrovica (41), Sisak/? (45), Surduk (26). Mjerilo: 1:1. Crtež: R. Košćević.

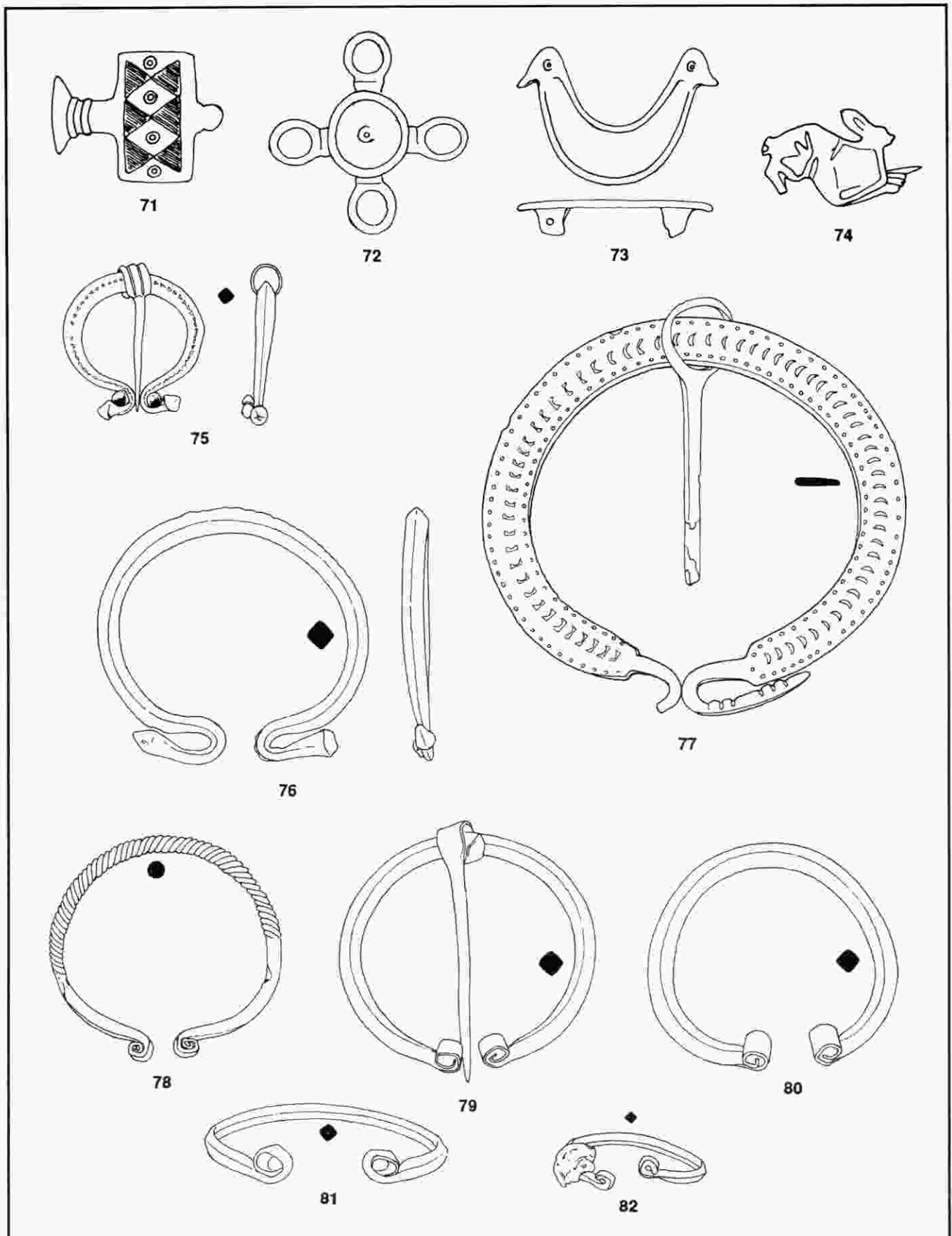

T. 4. Dalj (47, 49–52, 55, 56), Vinagora (48), nepoznato nalazište (53), Vukovar (54). Mjerilo: 1:1. Crtež: R. Košević.

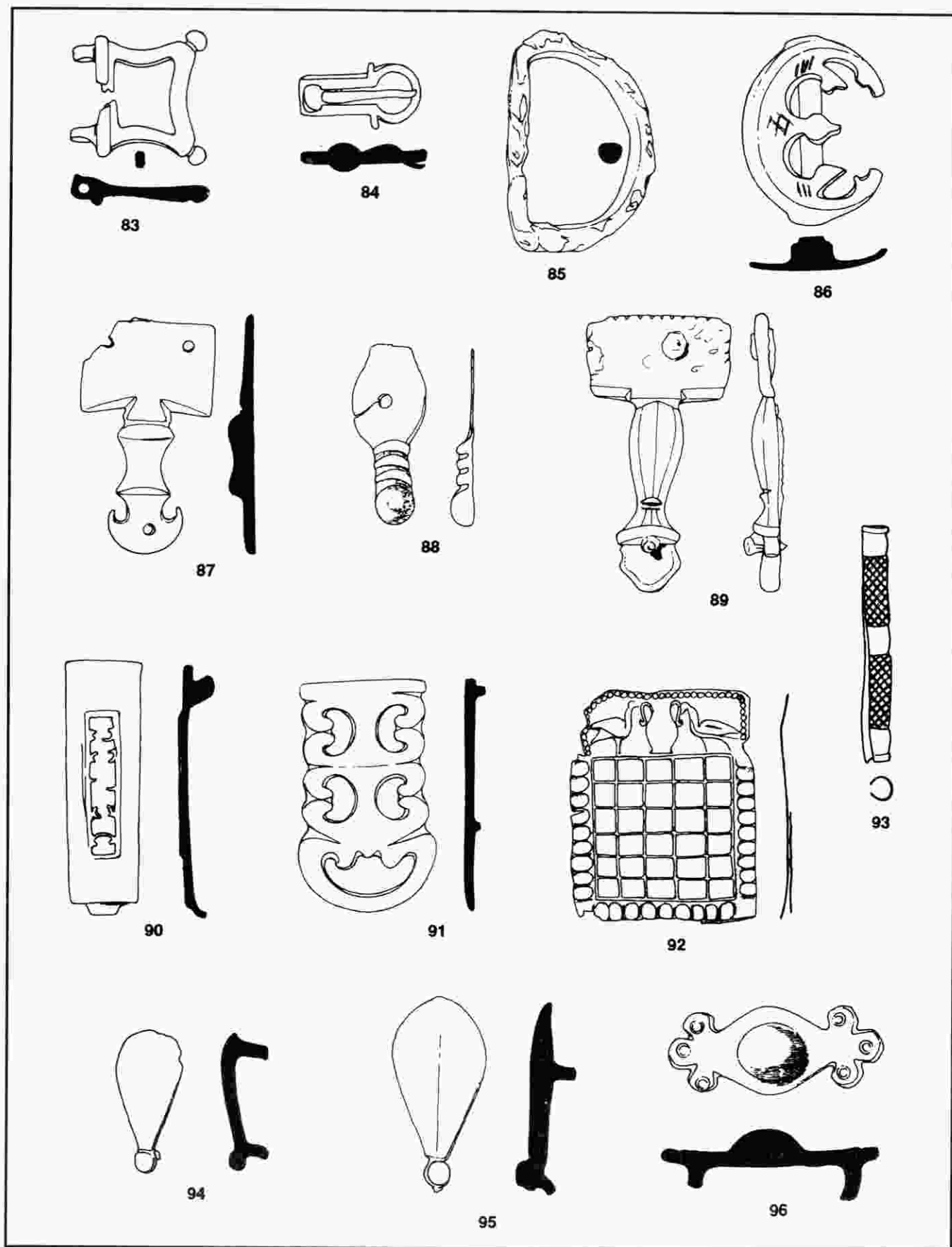

T. 5. Solin (57), Novi Banovci (68, 59, 63–70), Kostolac (60), Osijek (61), Dalj (62). Mjerilo: 1:1. Crtež: R. Košćević.

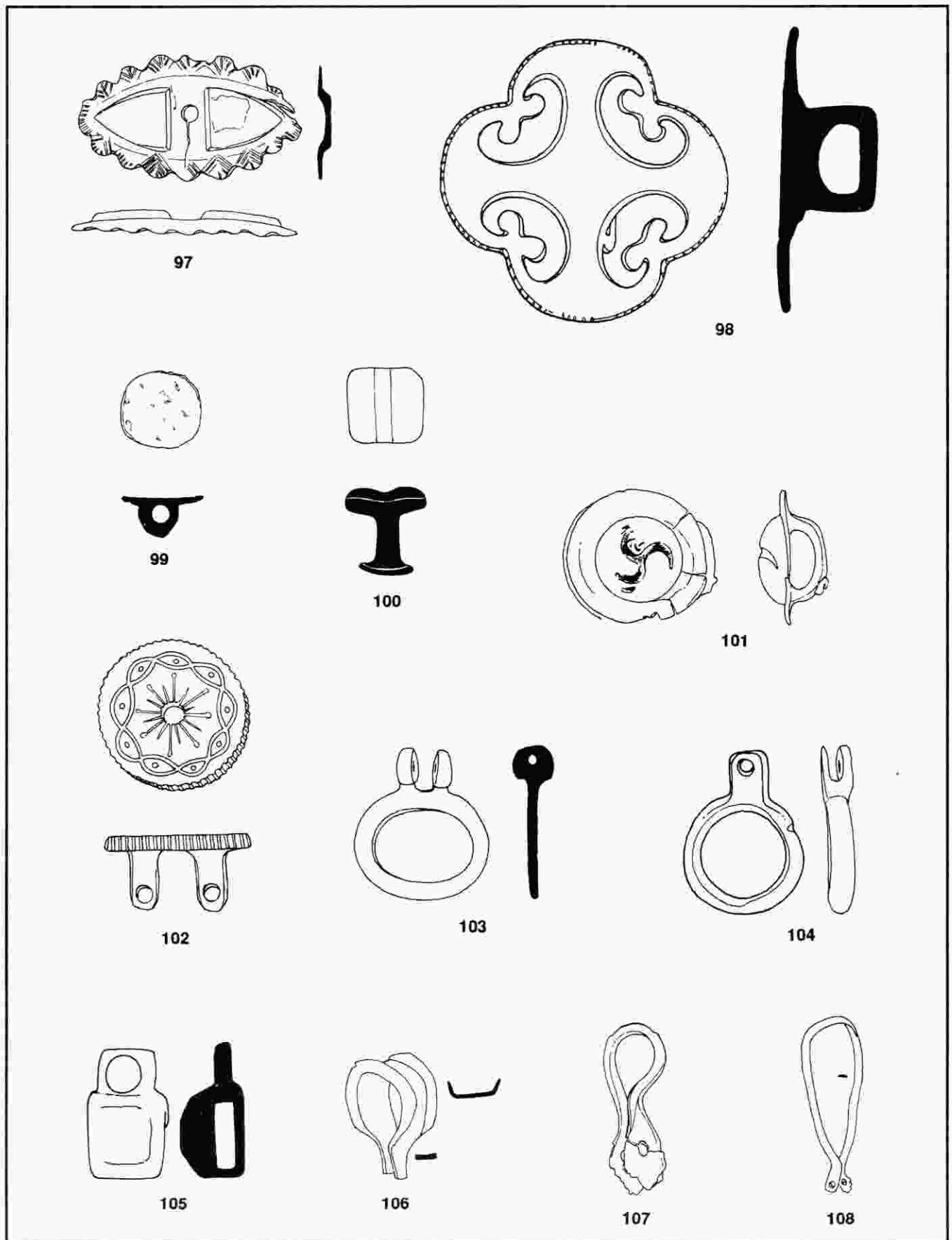

T. 6. Novi Banovci (71, 73, 74), Dalj (72, 75, 77, 79, 80, 82), Čadavica (76), Kalnik (78), Vinkovci (81). Mjerilo: 1:1. Crtež: R. Košćević.

T. 7. Nepoznato nalazište (83, 84, 91, 92), Dalj (85, 87, 88, 90, 94-96), Osijek (86), Vinogora (89), Sisak 17/ (93). Mjerilo: 1:1. Crtež: R. Koščević.

T. 8. Osijek 97, 100, 101, Surduk 98, Dalj, 99, 103, 107, nepoznato nalazište 102, Sisak ??/ 10–106, 108. Mjerilo: 1:1. Crtež: R. Košćević

